



**T.C  
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ  
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI  
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TENASÜP SANATINDAN FAYDALANARAK KLÂSİK EDEBİYAT  
ÖĞRETİMİ**

**Güzin Gül YURTSEVER**

**İzmir**

**2011**

**T.C  
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ  
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI  
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TENASÜP SANATINDAN FAYDALANARAK KLÂSİK EDEBİYAT  
ÖĞRETİMİ**

**Güzin Gül YURTSEVER**

**Danışman**

**Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKKAYA**

**İzmir**

**2011**

## **YEMİN METNİ**

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Tenasüp Sanatından Faydalanarak Klâsik Edebiyat Öğretimi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan atıf yapılmak suretiyle yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

**Güzin Yurtsever**

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne


İşbu alışma, j¼rimiz tarafından..... *T¼rke Eğitimi*.....

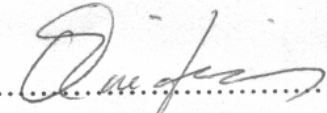
..... Anabilim Dalı

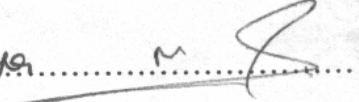
*T¼rke retmenliđi*

..... Bilim Dalında

Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

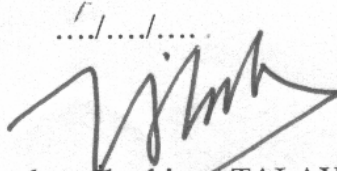
Başkan : *Prof. Dr. İlhan Genç* 

¼ye : *Yrd. Doç. Dr. Ömer İnce* 

¼ye : *Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akkaya* 

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen ğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.



Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY  
Enstit¼ M¼d¼r¼

T.C  
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU  
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	399820
Yazar Adı / Soyadı	Güzin Gül Yurtsever
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 56734046364
Telefon / Cep Telefonu	232-2436935 05064652239
e-Posta	guzin.yurtsever@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Tenasüp Sanatından Faydalanarak Klâsik Edebiyat Öğretimi
Tezin Tercümesi	Teaching Classic Literature Making Use Of The Art Of "Tenasüp"
Konu Başlıkları	Eğitim ve Öğretim Türk Dili ve Edebiyatı
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	Eğitim Bilimleri Bölümü
Anabilim Dalı	Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2011
Sayfa	88
Tez Danışmanları	Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akkaya
Dizin Terimleri	Edebi sanatlar=Literary arts Divan edebiyatı=Divan literature Divan şiiri=Court poem Divan şairleri=Court poets Nabi=Nabi Nedim=Nedim Nef'i=Nef'i Necati Bey=Necati Bey Şeyh Galib=Sheikh Galib Taşlıcalı Yahya Bey=Taşlıcalı Yahya Bey
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayımlama İzni	<input checked="" type="checkbox"/> Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum <input type="checkbox"/> Ertelemesini istiyorum

a. Yukarıda başlığı yazılı olan tezinin, ilgilienelerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtımı ve yayımı için, tezimize ilgili fikri mülkiyet haklarımız saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

17.05.2011  
İmza: *S. Yurtsever*

Yazdır

## ÖNSÖZ

Divân şiiri, İslâmî kültürden etkilenmiş, oluştuğu dönemin sanat özelliklerini taşıyan, günümüzde dahi okuyanı etkileyen, okuyanda büyüleyici bir etki bırakan; ifade çeşitliliği ve güzellik anlayışıyla sözcükleri raksa çağıran, sanatlarla bezeli bir şiirdir. Çağırışma, anlama ve estetiğe bu denli önem veren Divân şiiri şairlerinin ayırıcı özellikleri, söz ve anlam sanatlarını ne derece ustalıkla kullandıklarıdır.

Türk şiirinin her döneminde şiir kurgusunda, önemli bir yeri olan söz sanatları, Divân şiirinin içerik yapısının, anlam bütünlüğünün ve ahenginin ayrılmaz bir parçasıdır. Divân şiirinde, sözcükler arasındaki anlam ilişkisini ve sözcüklerin içlerinde barındırdığı gizil anlamları söz sanatlarını bilmeksizin farkına varmak mümkün değildir. Çünkü Divân şiiri, söz sanatları ile karmaşık anlam örgüsüyle, biçimce yerleştirilmiş musikisiyle girift bir bütündür.

Divân şairinin iki önemli meziyeti; yeni mazmun yaratmak ve anlamı ayrı bir dünyaymışçasına şiirde kullanmaktadır. Bu amaçla şair, derin yapıda gizlenen anlamları hissettirebilmek için çok defa teşbihlerden yararlanır; duygu ve düşüncelerini bu şekilde dile getirir. Aynı zamanda sözde özgün üslûp ve edayı sağlamayı amaçlayan Divân şairi, bu bağlamda tüm söz sanatlarına hâkim olmalıdır.

Lügatlarda birbirlerine uygun kelimeleri bir arada bulundurmamak anlamında kullanılan Tenasüp, bir beyitte tek mısra ya da mısraların tümünde geçen sözcüklerin birbirlerine biçim veya anlam olarak tezat teşkil etmeden uyum sağlamasıdır. Tenasüp diye adlandırılan bu söz sanatı çalışmamın esas konusunu oluşturur.

Birinci Bölümde giriş kısmından sonra genel olarak şiir hakkında bilgi verilmiştir. Özellikle Divân şiiri üzerinde durulduktan sonra, söz sanatları hakkında kısaca açıklamalar yapılmıştır. Daha sonra araştırmanın amacı ve sınırlılıkları belirtilmiş, gerekli tanımlar yapılmış problem durumu ortaya konup alt problemler açıklanmıştır.

İkinci Bölümde, çalışmamızın temelini oluşturan kaynaklar yani divânlar sırasıyla kaynakça biçiminde belirtilmiştir. Şiir nedir sorusundan yola çıkarak Klâsik şiir tanımında, söz sanatlarının açıklanmasında hangi kaynaklardan ne ölçüde yararlanıldığı madde biçimine getirilerek açıklanmıştır. 15, 16, 17 ve 18. Yüzyıl'da yaşamış, şiir anlayışları ve dünya görüşleri farklı yazarların araştırılması, şairlerin Divân Edebiyat'ındaki yerlerinin belirlenmesi açısından da daha başka birçok eserden ne şekilde ve hangi amaçlarla yararlanıldığı bu bölümde belirtilmiştir.

Üçüncü Bölüm, çalışmamızın yönteminin açıklandığı; araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama araçları ile veri çözümleme teknikleri üzerine bilgilerin verildiği bölümdür.

Dördüncü Bölümde, çalışma verileri değerlendirilmiş olup asıl konu sunumu yapılmıştır ki bu bölüme “Bulgu ve Yorumlar” denilmiştir. Bu bölümde, söz sanatları ve bunların kullanım boyutları üzerinde durulmuş, sonra asıl konumuz olan tenasüp ile ilgili bilgiler verilmiştir. Tenasüp sanatı hakkında farklı yüzyıllar ve farklı şairlerden örnekler alınmış, bilinmeyen kelimelerin günümüz Türkçesi ile karşılıkları bulunmuş, nesir dili ile ifadesi yazılmıştır. Beyitler açıklanırken tenasüp sanatının beyitlerin içlerine nasıl yerleştirildiği ve ne şekilde kullanıldığı belirtilmiştir. Her beyit için tenasüp kurgusu incelenirken somut ve soyut konulu tenasüpler sınıflandırılmıştır.

Son bölüm olan Beşinci Bölümde, çalışmamız sonucunda varılan değerlendirmeler belirtilmiş ve araştırmamızın kaynakçası verilmiştir.

Yaşamımın yüksek lisans döneminde bilgilerini benimle sınırsızca paylaşan hocalarıma, yalnızca Klâsik Edebiyat alanında bana farklı ufuklar açmakla kalmayıp yaşamımdaki sıkıntılara farkında olarak ya da olmadan bir umut ışığı yakan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akkaya'ya ve hocam Yrd. Doç. Dr. Ömer İnce'ye; çalışmalarına değer verip bu dönemde sorumluluklarımı benimle paylaşan anneme ve her zaman bana destek veren eşime, tüm sancılara rağmen varlığıyla çalışma azmimi arttıran oğlum Çağan'a candan teşekkürlerimi sunarım.



<b>ÖNSÖZ</b> .....	i
<b>İÇİNDEKİLER</b> .....	iii
<b>GRAFİK LİSTESİ</b> .....	v
<b>ÖZET</b> .....	vi
<b>ABSTRACT</b> .....	vii

## **BÖLÜM I**

### **GİRİŞ**

1.1 Giriş.....	1
1.2 Problem Durumu.....	10
1.3 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	11
1.4 Problem Cümlesi.....	12
1.5 Alt Problemler.....	13
1.6 Sayıtlılar.....	13
1.7 Sınırlılıklar.....	13

## **BÖLÜM II**

### **İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR**

2.1 İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	15
---------------------------------------	----

## **BÖLÜM III**

### **YÖNTEM**

3.1 Araştırma Modeli.....	19
3.2 Evren ve Örneklem.....	20
3.3 Veri Toplama Araçları.....	20
3.4 Veri Çözümleme Teknikleri.....	20

## **BÖLÜM IV**

### **BULGULAR VE YORUMLAR**

4.1 Şiir nedir?.....	21
4.2 Klâsik şiir nedir?.....	23
4.3 Klâsik Şiirde Edebî Sanatlar.....	26
4.3.1 Heyecana Merbut San'atlar.....	27
4.3.2 Fikre Merbut San'atlar.....	27
4.4 Tenasüp.....	27
4.4.1 Somut Konuları İçeren Tenasüp Örnekleri.....	30
4.4.2 Soyut Konuları İçeren Tenasüp Örnekleri.....	62

## **BÖLÜM V**

### **SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER**

5.1 Sonuç ve Değerlendirme.....	83
---------------------------------	----

<b>KAYNAKÇA</b> .....	87
-----------------------	----

## GRAFİKLER

<b>Grafik 1:</b> Divânlarda Fişlenen Tenasüp Kurgulu Beyitlerin Sayısını Gösterir Grafik.....	3
<b>Grafik 2:</b> Teze Aktarılan Toplam Beyit Sayısını Gösterir Grafik.....	3
<b>Grafik 3:</b> Necâti Bey Divânından Teze Aktarılan Toplam Beyit Sayısını Gösterir Grafik.....	4
<b>Grafik 4:</b> Ahmet Paşa Divânından Teze Aktarılan Toplam Beyit Sayısını Gösterir Grafik.....	4
<b>Grafik 5:</b> Bakî Divânından Teze Aktarılan Toplam Beyit Sayısını Gösterir Grafik.....	4
<b>Grafik 6:</b> Taşlıcalı Yahya Divânından Teze Aktarılan Toplam Beyit Sayısını Gösterir Grafik.....	5
<b>Grafik 7:</b> Nefî Divânından Teze Aktarılan Toplam Beyit Sayısını Gösterir Grafik.....	5
<b>Grafik 8:</b> Nabî Divânından Teze Aktarılan Toplam Beyit Sayısını Gösterir Grafik.....	5
<b>Grafik 9:</b> Şeyh Gâlib Divânından Teze Aktarılan Toplam Beyit Sayısını Gösterir Grafik.....	6
<b>Grafik 10:</b> Nedîm Divânından Teze Aktarılan Toplam Beyit Sayısını Gösterir Grafik.....	6

## ÖZET

Araştırmamız, Klâsik Edebiyatta sıkça kullanılan söz sanatlarından biri olan Tenasüp sanatının Klâsik şiir öğretiminde kullanılma durumunu belirlemek ve bunun önemini ortaya koymak esasıyla oluşturulmuştur.

Klâsik Edebiyatın bütününe anlamının yolu yapısal ve içerik olarak onu derinlemesine incelemekten geçer. Bu edebiyatın önemli bir ürünü olan şiirin dönemin sanat anlayışıyla bir bütün olarak görülmesi ve ilişkilendirilmesi gerekir.

Edebî sanatlar, Klasik şiirin temel taşlarındandır. Tenasüp ise hem şiir evreninin işleyişinde hem de Klâsik şiir kurgusu içinde önemli bir sanat olarak görülmüştür. Bu amaçla Klâsik şiirde Tenasüp, çalışmamıza konu olmuştur.

Klâsik şiiri daha iyi anlayabilmek ve Tenasüp sanatının kullanım alanlarını kavrayabilmek için farklı yüzyıllardan seçilen, muhtelif divân örneklerinden ayrılan beyitler açıklanmış ve Tenasüp kurguları belirtilmiştir. Örnek kurgusundan yola çıkarak “Tenasüp” konularına göre başlıklar altında toplanmıştır.

Beyitlerde birbirleriyle uyum içinde olan sözcükleri kimi zaman yorumlamak ve seçmek zor olmuştur. Çünkü alışlagelmiş sözcükler dışında bulunan uyumlar da tespit edilmiştir. Bu sebeple “Tenasüp” olan beyitler alınmış, beyitlerde geçen bilinmeyen sözcüklerin açıklamaları ve nesir dili ile ifadesi verilmiş, daha sonra bu beyitler yorumlanıp Tenasübün kurguları ortaya konmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Klâsik Şiir, Edebî Sanatlar, Tenasüp.

## ABSTRACT

Our research has been formed for determining the situation of “Tenasüp” skill which is commonly used in classic literature in classic poetry teaching and essentially for putting forward the importance of it.

To understand the whole classic literature, one should examine it in structure and content.

Poetry as an important product of this literature needs to be seen and concerned as “one” with the understanding of the period’s art.

Literary skills are the basic stones of classic poetry. As for “Tenasüp” both in the process of the universe and in the installation of classic poetry is taken into consideration as important. With this aim, “Tenasüp” in classic poetry became our subject in our study.

To understand classic poetry better and comprehend the fields of the usage of “Tenasüp” skill, couplets which were chosen from different centuries and which were separated from various examples of classical Ottoman Poetry were explained and their “Tenasüp” installation were determined. With its example installation “Tenasüp” was collected under the headlines according to its themes.

Sometimes interpreting and choosing the words which were in harmony with each other in the couplets were difficult. Because, also harmonies except the accustomed words were determined. For this reason, couplets which were “Tenasüp” were taken, descriptions of the unknown words and explanations were given using prose and later these were interpreted and installations of “Tenasüp” were put forward.

**Key Words: Classic Poetry, Literary Skills, Tenasüp**

## BÖLÜM I

### GİRİŞ

#### 1.1. Giriş:

Dil, insanlar arasında duygu ve düşünce aktarımını sağlayan bir iletişim aracıdır. Edebiyatın ana malzemesi de dildir. Dil, edebiyat alanında kullanılmaya başladığında kendine has, sanatlı, ahenkli, derin içerikli, duygu yüklü bir tür olan şiiri yaratmıştır. Şiir, duyguların ve hayallerin şairlerin imge dünyalarından gelen sözcüklerin bütünleşmesiyle oluşur. Edebî türlerin içinde en duygu yüklü, en özel tür olan şiir, hoş ve anlamlı söz söyleyebilme sanatıdır.

Şiir sadece bir edebî tür olmakla kalmayıp insanları etkilemek ve onlarda estetik duygular uyandırmak için yazılan ve bunu yaparken de tertibi gereği söz ve anlam sanatlarına genişçe yer veren türdür. Şiir türü şairlerin şiir anlayışına ve okuyanın, oluşturanın beklentilerine göre kurgusal olarak farklılık göstermektedir.

Türkçe sözlükte şiir şöyle tanımlanmaktadır. Şiir: “1. Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, edebî anlatım biçimi, manzume, nazım. 2. Bir şairin, bir dönemin bu sanatı kullandığı özel biçim. 3. Düş gücüne, hayale, imgeye, gönle seslenen, anı, duygu, coşku uyandıran, etkileyen şey” (TDK, 2009:1867)

Divân şiiri ise kendine has bir şiir anlayışı, buna bağlı olarak estetik emrinde bir üslûpla oluşmuştur. Bu şiirde konu ne olursa olsun zevk ve yaratılan duygu ön plandadır. O halde bu şiirde, sözcükler arasında söz sanatlarıyla kurulmuş olan “girift” anlam örgüsünü çözmeden, şiiri gereğince duyabilmek ve özdeki soyut güzelliğin tadına varabilmek olanağı yoktur. Onu anlamak bir meziyettir. İskender Pala bu şiirdeki karmaşık anlamlandırmayı şöyle açıklar: “Bu şiirde mânânın daha

önce söylenmemiş olmasına özen gösterildi. Bu amaca erişmenin yolu kıvrak bir zekâyâya sahip olmak, dilin inceliklerini bilmek ve birçok şairi okumuş olmaktan geçirdi. Bir şairin bütün birikimlerini edebî sanat denen süslerle donatması şarttır. Mânâ bir dilber ise, edebî sanatlar onun ziynet eşyasıdır. Gerek dilber gerekse süs malzemesi her şair için aynıdır. Mânâ denen dilberi alımlı ve değişik şekilde süslemek, bir yetenek ister.” (Pala, 2007:121 )

Divân şiirinde gerek ilâhi güzellik gerekse kadın güzelliği mazmunlarla, mecazlarla, benzetmelerle ve söz sanatlarıyla dillendirilmektedir. Şairin şiirinde söz ettiği, ele aldığı dış dünyadaki canlı, cansız tüm yaratılar yaratıcısına işaret eder. Divân şâiri varlığa genellikle tecelli teorisi ile yaklaşmaktadır. Tecellî, bir şeyin bir şeyde açıkça görünüp yansımalarıdır. Bu da yaratıcının varlıkta kendini ifade edip, ortaya koymasınıdır. İşte bu yüzden ki şair; duygu, düşünce ve hayallerini ifade ederken, belli nesnelere üzerinde derinleşir, onlar üzerinden anlatmak istediği yere varır.

Sanatın ve özellikle Divân şiirinin işlediği konulardan biri “mutlak güzellik” tir. Bu yüzden şiirlerde kadın da, aşk da, Tanrı da yüceltilir. Gerçek güzellik varlıkların kaybolan, değişebilen niteliklerinde değil, özlerindedir.

Divân Edebiyatı, İslâm kültürünün etkileriyle beslenmiş, edebiyatta dilin kullanımı olarak Arap ve Fars Edebiyatlarından katkılar almıştır. Divân Edebiyatına kültürel açıdan kaynaklık eden başka kavramlar da sıralamak mümkündür: Tarih ve mitoloji kahramanları, dinî bilimler, Türk kültürü ve sosyal hayatı, mucize ve kerametler, tasavvuf felsefesi bunlardan bazılarıdır.

Bu edebiyatın bir ürünü olan şiir, söz sanatları ve mazmunlardan ayrı ele alınmamalıdır. Bu şiiri anlamak için şairin duyuşunu ve ifade biçimini iyi yorumlayıp kullandığı söz sanatlarını güzel kavramalıyız.

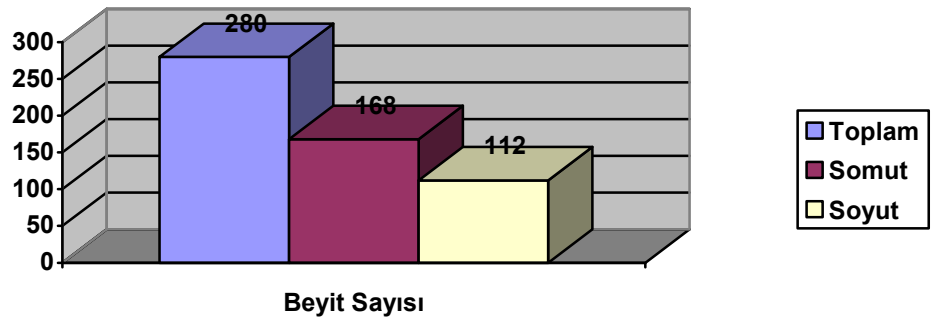
Divân şiiri öğretiminde ön plana çıkan yine mazmunları ve söz sanatlarını iyi kavrayıp bunların şiir kurgusunda yerini anlayabilmektir. Bu kurguyu en iyi çözümleyip şiiri anlam ve biçim bakımından yorumlamamızı sağlayacak söz sanatlarından biri de Tenasüptür. O halde, Tenasüp sanatının ne olduğunu öğrenmek,

verilen örneklerin incelemesi, Klâsik şiirin yapısının daha iyi anlaşılması ve öğretilmesinde faydalı olacaktır.

Çalışmamızda seçtiğimiz beyitlerin ait olduğu divânlar kaynakçamızda belirtilmiştir. Divânlardan içinde Tenasüp bulunan iki yüz seksen fiş çıkarılmıştır. Bu fişlerden doksan altı beyit seçilip açıklanmak üzere teze aktarılmıştır. Açıklanan bu beyitlerin kendi içlerinde somut ve soyut konular içerenler olarak ikiye ayrıldıkları görülecektir. Bu beyitlerin konuları açısından şairlere göre grafik şeklinde açıklanması aşağıdaki gibidir:

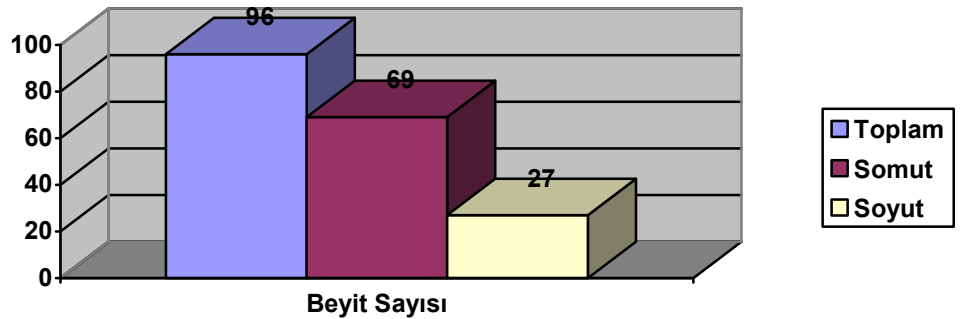
**Grafik 1**

**Divânlarda Fişlenen Tenasüp Kurgulu Beyitler**



**Grafik 2**

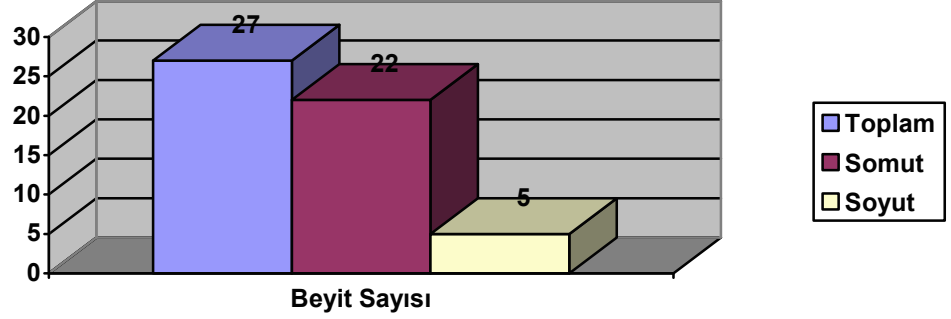
**Teze Aktarılan Toplam Beyit Sayısı**





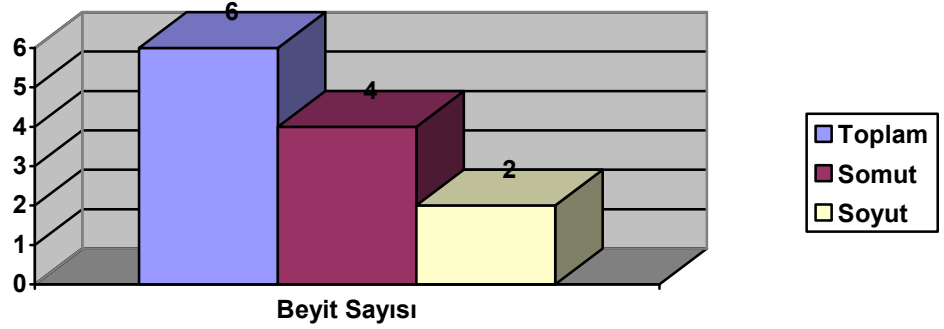
Grafik 3

## Teze Aktarılan Necâti Bey Divânından Beyitler



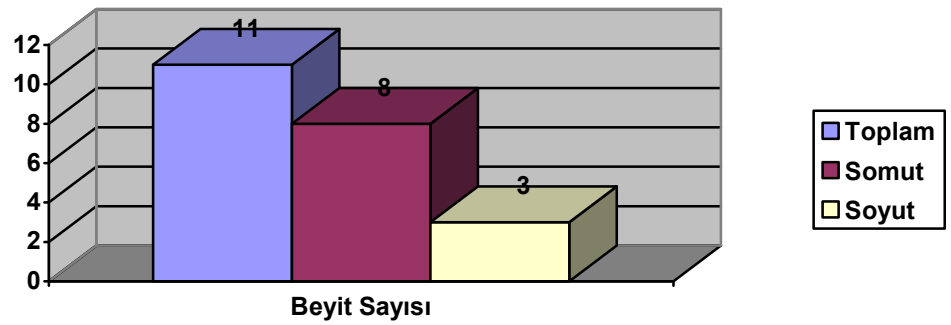
Grafik 4

## Ahmet Paşa Divânından Teze Aktarılan Beyitler



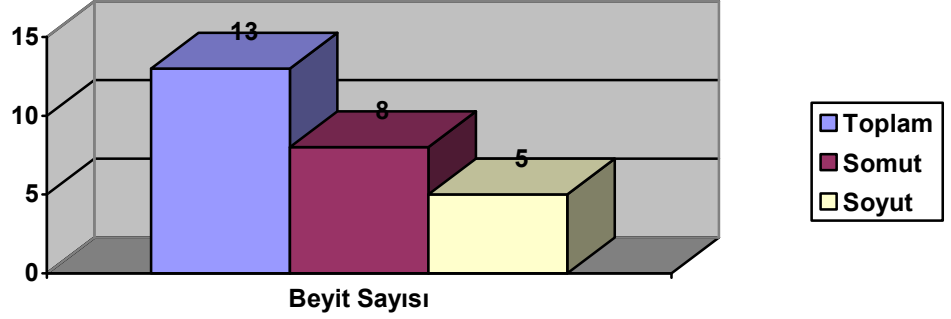
Grafik 5

## Bakî Divânından Teze Aktarılan Beyitler



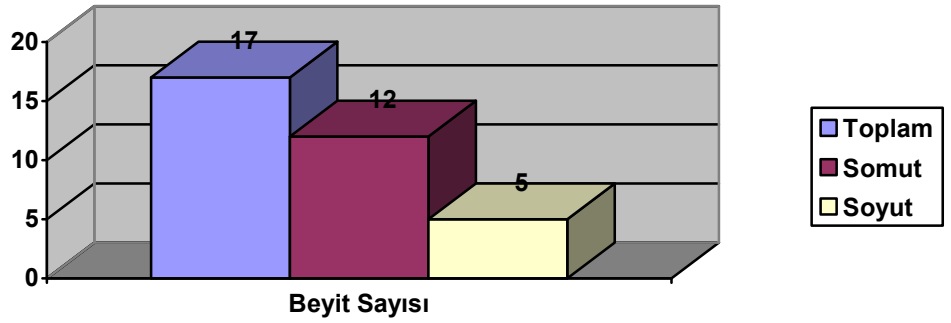
Grafik 6

## Taşlıcalı Yahya Divânından Teze Aktarılan Beyitler



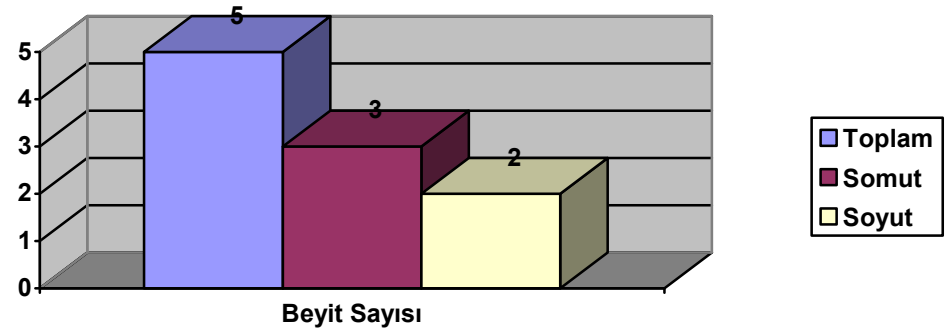
Grafik 7

## Nefî Divânından Teze Aktarılan Beyitler



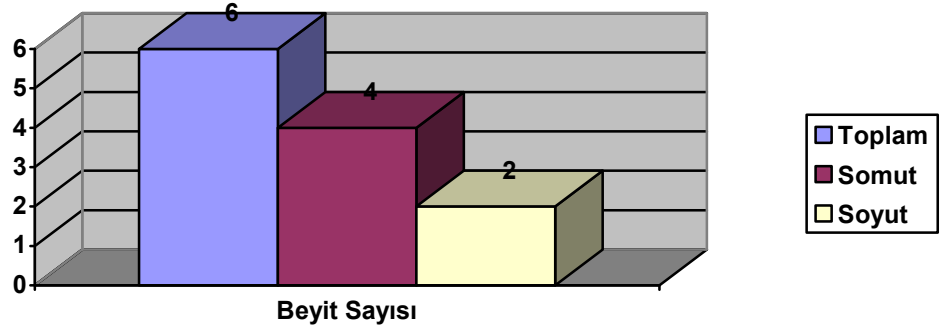
Grafik 8

## Nâbi Divânından Teze Aktarılan Beyitler



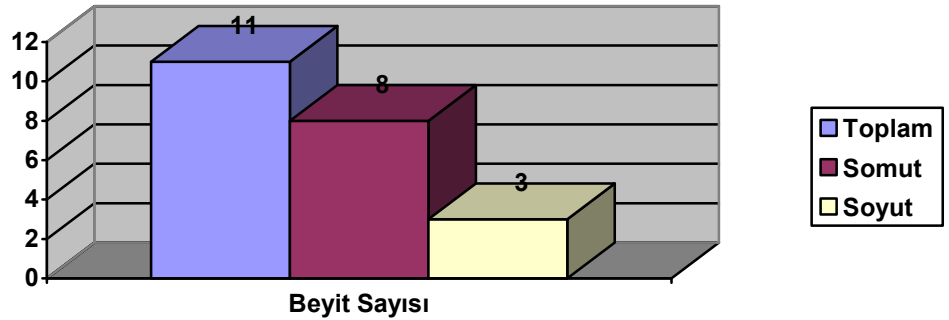
Grafik 9

## Şeyh Galib Divânından Teze Aktarılan Beyitler



Grafik 10

## Nedîm Divânından Teze Aktarılan Beyitler



Beyitlerin dip notları ise şu şekildedir: Eğer beyit bir kasideden seçilmiş ise, kaside numarasının önüne “K” harfi yerleştirilmiştir. Gazellerden seçilen beyitlerde gazel numaralarının önünde harften oluşan ayrı bir belirleme yöntemine gidilmemiştir.

Tenasüp örnekleri, belirlenen şairlerin divânlarında Kaside, Gazel biçimlerinden başka Kıt’a ve Mesnevîlerde de karşımıza çıkmaktadır. Örnek teşkil etmesi açısından bu biçimlerden de rastgele seçilen beyitler çalışmamıza alınmış ve bu beyitlerin dip notları açıkça belirtilmiştir.

Ayrıca açıklamalı beyitlerin sonunda divânlardan ayırmış olduğumuz farklı konulardaki Tenasüp örnekleri verilmiş olup bu kurgudaki sözcükler eğik yazıyla belirtilmiştir.

Bu yapının anlaşılmasında divânlarından yararlandığımız şairlerin edebî kişiliklerine ve şiire bakış açılarına değinmek gerekmektedir.

Yüzyıllara göre sırasıyla Necatî Bey’den başlayarak şairlerimizin edebiyattaki konumları, etkileşimleri ve yaşama bakış açıları kısaca şöyledir:

15. yüzyıl şairi olan Necatî Bey, Fatih’ten başlayarak Şehzade Mahmut’a dek devrin yöneticileri yanında sarayda görevler almıştır. “Döne döne” redifli şiiriyle ünü yayılmış olan Necatî Bey, sade Türkçe ile şiir söylemiş bir şairdir. Zarif ve temiz bir şehir Türkçesi kullanılır. Gazellerinin redif ve kafiyeleri Türkçe kelimelerden oluşur. Atasözleri kullanmak belirgin özelliklerindedir. Şiirlerinde mahallî sözcükleri çok kullanır. Latifi tezkiresinde “sözün ruhunu önce o bulmuştur.” der. Türkçenin türlü cinasları söz ve anlam sanatları O’nun tabii söyleyiş cazibesıyla hayat bulur.

“15. yüzyıl şairi olan Ahmed Paşa, devrin **Sultân’üş Şu’ara’sı** diye anılmıştır. Çok zengin bir kültürü vardır. İnce ve keskin bir zekâya sahiptir. Bir şiirinin konusu aşkı ve şarabı işlerken o, sözü birden devrin yöneticilerine getirebiliyordu. Şiirlerinde yeni ve güzel bir musiki vardı. Edebî sanatları çok hünerli bir şekilde şiirlerinde işlemiştir. İnsan aşkını en iyi şekilde duygularına katanlardandır. Tenasüp sanatını yoğun olarak kullandığı beyitlerin konuları da aşk, güzellik olarak verilir.” (Banarlı, 1971: 464)

“Bâkî, 16. yüzyıl Osmanlı şiirinin en büyük âlim şairlerindedir. Bâkî gazel şairidir. Bâkî, gazel şairi olarak ileride görülecek şiir özellikleriyle 15. yüzyıl şairlerinden Necatî Bey ve Ahmed Paşa ile 17. yüzyıl şairlerinden Nef’î arasında bir köprü durumundadır. Birçok yönlerden 18. yüzyılın büyük şairi Nedîm’in hazırlayıcılarından sayılır.” (İpekten, 1984: 26)

Şiirlerinde rindçe bir üslûp kullanan Bâkî, gerçek bir acıyı, ıstırapı duymamış ve şiirlerinde de yansıtamamıştır. Onun çektiği acı yüzeyseldir.

“Bâkî’nin şiirlerinde tasavvuf düşüncesi hemen hemen hiç görülmemektedir. Şiirlerinde tabiat önemli bir yer tutmaktadır. Bâkî’nin şiirlerinde şekil olarak bir mükemmellik bulunmaktadır; mazmunları, hayalleri inceden inceye düşünüp şiirine yansıtmıştır. Özellikle tevriye, hüsn-i ta’lil sanatını kullanma da oldukça başarılıdır.(İpekten, 1984: 30)

Beytlere yerleştirdiği Tenasüplerle anlatılmak isteneni gözlerimizin önünde resmeder. Beyit kurgusuna yerleştirdiği Tenasüp sanatında doğa, bahçe, güzellik gibi somut konuları tercih etmiştir.

Taşlıcalı Yahya Bey kuvvetli bir Divân şairi olmakla birlikte Türk Edebiyatı’ndaki asıl yeri mesnevi sahasındaki ustalığı dolayısıyla, mesnevilerinde, gazel ve kasidelerinde sade ve temiz bir dil kullanmıştır. Gününden aldığı motif ve intibaları aşırı süse kapılmaksızın oldukça açık bir üslûpla anlatmıştır.

Dışa dönük, sinirli ve hırçın karakterde olan Taşlıcalı Yahya Bey’in, içe dönük mutasavvıf derviş mizacına uygun olmayan aykırı bir kişiliği vardır. Şiirlerinde değişiklikler yenilikler aramaktadır.

Mesnevilerinin konularında, mecazlarında, şaşırtıcı orijinallik ve mahallî tasvir, töre yorumu ön plandadır.

Bunların yanı sıra Taşlıcalı Yahya Bey, korkusuz ve atılgan bir karaktere sahiptir. Divânında, mesnevilerinde kendinden bahsederken kahramanlığı vurgular. İçkinin ve içki içenin aleyhinde dindar bir kişidir. Divânının pek çok yerinde bilhassa kaside, musammat ve şehrengizlerde, ayrıca hamsesinde devrinin siyasi, içtimai ve askeri özelliklerini aksettiren çok kıymetli bilgiler vardır.

Özellikle kasidelerinde onun savaşçı ruhunun ve askerlik mesleğinin etkileri hemen fark edilir. Üryânî Mehmet Dede’yi müşid gördükten sonra yazdıklarında tasavvufî fikirler hâkimdir. Orijinal olmak için düşünce ve duygularını söz ve mana sanatları ile perdelemek gayesine kapılma ve yapmacılığa düşmez. Bu yüzden tenasübü kullanırken de mesnevilerinin dışında somut konulardan seçmiştir. Âşık görünen bu uyumlar şiire betimleme havası katmıştır. Padişahları öven beyitlerinde

tenasüp konularını askerlik, savaş, yönetimle sınırlamış; soyut olarak ise kahramanlığı konu edinmiştir.

Samimi ve akıcı bir üslubu vardır. Türkçe düşünmek ve Türkçe söylemek yolunda Necatî Bey'den başlayıp gelen ve Zâtî'nin çevresinde devam eden geleneğe bağlıdır. Bu özelliği seferlerde geçirilen bir ömür memleketin her köşesini tanımak ve her sınıf vatandaşıyla ilgilenmek sonucu elde etmiştir.

Aynı yüzyıl şairleri olmasına rağmen Bâkî ve Taşlıcalı Yahya'nın tenasüp konularının farklı olduğunu bulgular bölümünde göreceğiz.

“17. Yüzyıla geçtiğimizde Nef'î'yi görüyoruz. Çevresiyle bir türlü barışık kalamayan bu nedenle zaman zaman dostlarını bile hicveden bir üslup kullanır. Şiirlerinde ferdiyet ön plandadır. Kasidelerinde gür sesli, gazellerinde rindçe bir tavrı vardır. Mevlevîliğe aşinâ bir şairdir. Seçtiği kelimelerin seslerindeki tını Bâkî'nin tınılarına benzemektedir ancak açık ifade tarzıyla Bâkî'den ayrılmaktadır. Şiir söylemede kendine duyduğu güveni her fırsatta ön plana çıkarır. Mısralarında musiki şiirle iç içedir. Mazmunları sıkça kullanılmıştır.” (Akkuş, 1993: 17–25)

“Yine aynı dönem şairlerinde olan Nâbî, tefekkür edebiyatında çığır açan şairlerdendir. Fikrini süslemeden doğrudan söyler. Didaktik tarzı benimsemiştir. Nâbî okulunu bu tarz üzerine kurmuştur. Eselerine büyük bir ifade kabiliyeti ve lirizm hâkimdir. Bazı beyitleri rindâne, sofîyâne, hakimâne, darb-ı mesel tarzıdır. En güzel dil örneğinin kültür ve sanat merkezi olan başkentte kullanılan dil olduğunu savunur.”(Banarlı, 1971: 671)

Bu tarzların özelliklerini kapsayacak biçimde Tenasüp kurgularını beyitlerine yerleştirmiştir.

18.Yüzyıl şairlerinden olan Şeyh Gâlib divan şiirini genç yaşta hazmetmiş, Sebki Hindî üslubu ile çağları aşan şiirler meydana getirmiştir. Şeyh Galib'in eserlerinin edebî zeminini “Mevlana ve Mevlevîlik” sözcükleriyle ifade etmek mümkündür. Durum böyle olunca eserlerinde öne çıkan düşünce tasavvuttur. Bundan dolayıdır ki beyitlerinde kullandığı tenasüpler genellikle soyut çağrışımlıdır.

Gâlib'den önce edebiyat sahnesine çıkan şair Nedîm mahallileşme akımının öncüsüdür. Bu akımın etkisiyle İstanbul'u ve devrin yaşam tarzını şiirlerinde çok güzel yansıtmıştır. Nedîm İstanbul şairi olduğu kadar büyük bir beşerî aşk şairidir. Nedîm şiirlerinde istekli, şuh, açık saçıktır. Hemen bütün şiirlerinde hayat hareket halinde verilmiştir. Hal böyle olunca Nedîm'in beyitlerinde hareketli, somut konulu tenasüpler ve kadın güzelliğine dair ilgi çekici sözcükler bulunmaktadır. Şairimiz tenasüplerinde ışıklı cisimlerin adlarını çok kullanmıştır. Türk Divân Edebiyatı'nda Fuzûlî ve Bâkî'yle beraber halis şiiri söyleyenlerdendir.

## 1.2. Problem Durumu

Edebiyatta tüm türler içinde yazanın kendi imge dünyasını ve çağrışımlarını en güzel şekilde yansıttığı tür şiirdir. Şiirde yaratıcılık en yüksek seviyededir. Edebiyat geleneği içindeyse Divân şiiri özgün mazmunlara sahiptir. Şairin ifadesi uyguladığı söz sanatları ile güçlenir.

Divân şiiri kendine has sanatlarla örülü süslü anlatımından uzak düşünülmemelidir. Bu durumun sonucu olarak da onu kavrayıp yorumlayabilmek için sözcüklerin nasıl kullanıldıklarını anlamalıyız. Şairin derinlere gömdüğü anlamları bulup çıkarmalıyız. Bunun bir yolu da Tenasübün Klâsik Edebiyatta kullanım alanının kavranabilmesidir.

Ayrı yüzyıllarda ürün vermiş şairlerden seçilen divânlarda Tenasübün olduğu beyitler fişlenmiştir. Fişlerimizin toplam sayısı iki yüz seksendir. Bu fişlerin içinden belirli kavramların uyumlarını sergileyen tenasüplerden çarpıcı olanlar rastgele seçilmiştir. Seçilen Tenasüp örneklerinin teze aktarılan beyit sayısı doksan altıdır. Tenasüp kurgusu, beyitteki mazmunlar ve söz sanatlarıyla bağdaştırılarak açıklanmıştır ve Klâsik şiir öğretiminde bu kurgudan nasıl faydalanabileceğimiz sunulmuştur ki bu da çalışmanın problem durumunu ortaya koyar.

Tenasüp ile şiirin anlamsal boyutu arasındaki ilişki bu sanatın Klâsik şiir öğretiminde yerini belirlemek hususunda araştırmamızın temelini oluşturur.

### 1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsanoğlu var olduğu günden beri en önemli iletişim aracı olan dili, işlemiş ve zenginleştirmiştir. Dil, bir kültür mirasçısı, düşünce aracı ve duygu aktarımcısı olarak düşünüldüğünde onun imkânlarının sürekli geliştirilmesi gerekliliğini kavramış oluruz.

Dilin imkânlarının ve kullanım sınırlarının edebî eserler aracılığı ile genişletildiği bilinmektedir. İşte bu yolla dil, kuru bir iletişim aracı olmaktan çıkar. İnsanların duygu ve düşüncelerini bir düzen içinde ve daha ahenkli bir biçimde sunabildiği, dilin olanaklarını sınırsızca kullanabildiği edebi eserlerden öyleleri vardır ki, içlerindeki kelimeler, bize başka dünyaların kapılarını açar. Bu yapıtların bünyesinde şiir türü ile yazılmış olanlar ise bambaşkadır. Çünkü şiir, hem biçim hem de içerik olarak insanın duygu dünyasına güzellikleri en hoş biçimde yansıtır, insana estetik zevk kazandırır.

Edebiyatın ana malzemesi dil olduğuna göre Divân şiiri de bu çerçevede oluşturulmuştur. Divân şairi dilin kurallarından çok, onu kullanarak duygularını düşüncelerini ve hayallerini kendinin icat ettiği ifadelerle sunar. Kelimenin çeşitli anlam özelliklerinden yararlanır. Bazen çağrışımlara, bazen uzun tamlamalara, atasözlerine, deyimlere başvurur. Bazen de konuşma dilinden özlü sözler alır, hikmetli sözlere başvurur.

Genel anlamda şiir ve özelde Divân şiirinin amacı da dilin tüm anlam olanaklarını kapsamak ve bu olanakların sınırlarını zorlamaktır. Çağrışımlarla okuyanı etkilemektir. Bu amaç doğrultusunda şiirde kullanılan sözcüklerin tertibi edebî sanatlarla da düzenlenebilir.

Edebî sanatlar, ideal bir hayat, kusursuz bir güzellik kavramı oluşturmak, şiirde az sözle çok şey ifade etmek, kelimelerle anlam ve çağrışım açısından ilgi kurmak, harflerin hem şekil olarak görüntülerinden hem de ses değerlerinden yararlanmak, şiiri ölümsüzleştirmek için üretilen söz sanatlarıdır.

Beyit ev demektir. Bunun için; beyit uyumlu olmak zorundadır. Bunun içindir ki her beyitte uyumu sağlamak için öncelikle Tenasüp kullanılmıştır.



“Bulgular- Yorumlar” bölümünde ayrıntılı olarak inceleyeceğimiz Tenasüp sanatı, Kaya Bilgegil’in yorumuyla yapıya dayalı anlam sanatlarından olup heyecanın meydana getirdiği çağrışımlardan meydana gelir, oluşumunda mazmunlardan da yararlanır. Divân şairleri de böyle aralarında ilgi bulunan kelimeleri bir beyitte kullanmaya rağbet etmişlerdir, Tenasüp sanatı yaygınlaşmıştır.

Sözlük anlamı, orantı, uygunluk, yakışma olan tenasüp; terim anlamıyla mana bakımından aralarında ilgi bulunan iki veya daha fazla sözcüğü, terim ya da deyimini tezat olmaksızın bir araya getirme sanatı olarak tanımlanır.

Türlü bilim terimleri, mitoloji, tarih ve mesnevi kahramanları, hayvan, bitki, çiçek adları; aşk, güzellik, üzüntü, sevinç gibi duygular ve daha birçok şey tenasüp sanatına konu olmuşlardır.

Klâsik şiirde söz sanatlarına çok önem verildiğini hatta söz sanatı olmayan bir beyitin estetik zevk taşımadığını düşündüğümüzde, bu şiirin anlaşılıp yorumlanmasında söz sanatlarının önemli bir yeri olduğunu kabul etmemiz gerekir. Söz sanatları içinde anlamla ilgili sanatlarından yeri büyüktür ki bazen sözcüklerin birbirleri ile olan ilişkileri bize biçimle ilgili bilgiler bile verebilmektedir.

Bu çalışma eski şiiri anlama, yorumlama ve çözümlemede kılavuz değeri taşıyacak niteliktedir. Çalışma sonunda Tenasüp sanatından yola çıkılıp Klâsik şiirin anlam ve yapısına ne kadar katkıda bulunduğu ve anlaşılmasında hangi oranda önemli olduğu ortaya konacaktır. Yapacağımız çalışma beyitlerle yaratılan tüm şiirlere uygulanabilir özelliktedir.

#### **1.4. Problem Cümlesi**

Klâsik şiir öğretiminde “Tenasüp” sanatının yeri ve önemi nasıl kavranabilir?

## 1.5. Alt Problemler

1.5.1. Şiir nedir?

1.5.1.1. Şiir tanımlanabilir mi?

1.5.1.2. Şiiri oluşturan unsurlar nelerdir?

1.5.1.3. Şiirde çağrışımlar nasıl kullanılır?

1.5.2. Klâsik şiir nedir?

1.5.2.1. Klâsik edebiyatta şiir anlayışı nasıldır?

1.5.2.2. Klâsik şiirde mazmunlar nasıl kullanılır?

1.5.3. Edebî sanat nedir?

1.5.3.1. Edebî sanatlar nasıl tasnif edilir?

1.5.4. Tenasüp sanatı nedir?

1.5.4.1. Somut anlamlı kelimelerle yapılan tenasüp sanatının örnekleri nelerdir?

1.5.4.2. Soyut anlamlı kelimelerle yapılan tenasüp sanatının örnekleri nelerdir?

## 1.6. Sayıtlar

Klâsik Edebiyat eserlerinden seçtiğimiz divânlarda, şairlerin tenasüp sanatı kullanmış oldukları varsayıldı ve divânlar incelendi. İncelediğimiz divânlardaki tenasüp örneklerinin o döneme ait başka divânlara da örneklem oluşturabileceği düşünüldü. Tenasüp anlamda bir uyum sağlama sanatıdır. Divân şairlerinin de şiirde önem verdiği yegâne kavramlar ahenk ve çarpıcı bir estetikdir. Bu şekilde düşünüldüğünde dönemlerin diğer şairlerinde de, incelenen divanlarda bulunan tenasüpler anlamca benzer şekillerde bulunacaktır.

## 1.7. Sınırlılıklar

Klâsik şiirin yapısının anlaşılabilmesi için Tenasüp örneklerinden yararlanacağımız çalışmada yüzyıl olarak bazı sınırlandırmalar getirilmiştir. Aynı

yüzyıldan birkaç şairin divânı alınmış, fişleme yapılmış, teze aktarılırken fişlerin içinden de aynı mazmunların kullanıldığı beyitler atılmıştır. Beyitleri daha iyi yorumlayabilmek ve farklı yorumlar görmek için divânların şerhlerinden de yararlanılmıştır.

“Tenasüp Sanatından Faydalanarak Klâsik Edebiyat Öğretimi” başlıklı çalışmamızda yararlanacağımız şairler şunlardır: 15.Yüzyıl şairlerinden Necatî Bey, Ahmed Paşa,16.Yüzyıl şairlerinden Bâkî, Taşlıcalı Yahya, 17.Yüzyıl şairlerinden Nefî, Nâbî, 18.Yüzyıl şairlerinden Şeyh Gâlib ve Nedîm.

## BÖLÜM II

### İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

#### 2.1. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Çalışmamıza esas oluşturan divânların dışında edebiyat, şiir, Klâsik şiir ve söz sanatları üzerine hazırlanan bize kaynaklık edebilecek bazı yapıtlardan doğrudan bazılarında dolaylı olarak faydalanılmıştır ve bu eserlerin tümü kaynakçamızda yer almıştır.

Çalışmanın asıl amacı Klâsik şiir öğretiminde tenasüp sanatının yeri ve önemini belirtmek olduğu için temel kaynaklarımızı seçilen divânlar oluşturmuştur. Klâsik şiirde divânlar engin bir deniz gibi olduğundan çalışmamıza sınırlandırılma getirilmiş ve farklı yüzyıllardan divânlar ve şairler incelenmiştir.

Bu çalışmanın temelini oluşturan divânlar sırasıyla şunlardır:

1. Tarlan, Ali Nihad (1963) Necatî Beg Divânı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
2. Tarlan, Ali Nihad (1966) Ahmed Paşa Divânı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
3. Küçük, Sabahattin (1994) Bâkî Divânı Tenkitli Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
4. Akkuş, Metin (1993) Nef'î Divânı. Ankara: Akçağ Yayınları
5. Bilkan, Ali Fuat (1997) Nâbî Dîvânı. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
6. Kalkışım, Muhsin (1994) Şeyh Gâlib Divanı. Ankara: Akçağ Yayınları
7. Gölpınarlı, Abdülbaki (2004) Nedim Divânı. İstanbul: İnkılâp Kitabevi

Tenasüp sanatının Klâsik şiirdeki yerini anlayabilmek için öncelikle şiirin ne olduğu konusundan yola çıktık ve bununla ilgili kaynaklardan yararlandık. Şiirin ne olduğunu anlatmada kullandığımız kaynaklar şunlardır:

1. Aksan, Doğan(2006). Şiir Dili ve Türk Şiir Dili. İstanbul 2006: Engin Yayıncılık
2. Banarlı, Nihad Sami (1944)Edebi Bilgiler. İstanbul: Remzi Kitabevi
3. Bilgegil, Kaya (1989) Edebiyat Bilgi ve Teorileri Belâgat. İstanbul: Enderun Kitabevi
4. Dilçin, Cem (2000). Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
5. Karaalioğlu, Seyit Kemal (1966) Türk Şiir Sanatı İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri
6. Nayır, Yaşar Nabi ve Bolat, Salih (2004) Şiir Sanatı. İstanbul: Varlık Yayınları
7. Yetkin, Suut Kemal (1969) Şiir Üzerine Düşünceler. İstanbul: Varlık Yayınları

Çalışmamızda şiir nedir sorusuna uygun yanıtlar arayıp bunları değerlendirdikten sonra, şiirin belki de en zengin alanı olan Klâsik şiir sorusu araştırıldı. Bu aşamada yararlanılmış olduğumuz kaynaklar şöyledir:

1. Arat, Reşit Rahmeti (1965). Eski Türk Şiiri. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
2. Banarlı, Nihad Sami (1971) Resimli Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: M.E. B Yayınevi
3. Cengiz, Halil Erdoğan( 1967)Açıklamalı, Notlu Divân Şiiri Antolojisi. Ankara: Turhan Kitabevi
4. Genç, İlhan (2007) Örneklerle Eski Türk Edebiyatı Tarihi. İzmir: Kanyılmaz Matbaası

5. Kalpaklı, Mehmet (1999) Osmanlı Divân Şiiri Üzerine Metinler. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

6. Okuyucu, Cihan (2006) Divân Edebiyatı Estetiği. İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayınları

Çalışmamızın içeriğine bağlı olarak söz sanatlarıyla ilgili bilgi toplamamız ve bunlardan yola çıkıp araştırma konumuz olan Tenasübün kurgusunu anlamak amacıyla başvurulan kaynaklar ise şöyle sıralanır:

1. Bilgegil, Kaya (1989) Edebiyat Bilgi ve Teorileri Belâgat. İstanbul: Enderun Kitabevi

2. Dilçin, Cem (2000). Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

3. Genç, İlhan( 2008) Edebiyat Bilimi Kuramlar- Akımlar- Yöntemler. İzmir: Kanyılmaz Matbaası

4. Karaca, Mehmet (1966) İzahlı Edebi Sanatlar Antolojisi: İstanbul

5. Kocakaplan,İsa (2007) Açıklamalı Edebî Sanatlar. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı

6. Külekçi, Numan. (1999) Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar. Ankara: Akcağ Yayınları.

7. Levend, Agah. Sırrı (1943).Divân Edebiyatı İstanbul: İnkılâp Kitabevi

8. Onan, Necmettin Halil (1998) Açıklamalı Divan Şiiri Antolojisi. İstanbul: Sosyal Yayınları

9. Tarlan, Ali Nihat (1932) Edebî Sanatlara Dair. İstanbul: Tecelli Matbaası

Edebiyatla ilgili pek çok konuda başvurulan kaynaklar ise şunlardır:

1. Banarlı, Nihat Sami (1971) Resimli Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: M.E.B Yayınevi

2. Çavuşoğlu, Mehmet (1981) Divânlar Arasında. Ankara: Umran Yayınları

3. İpekten, Haluk (1984) Bâki Hayatı, Edebi Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümleri Ders Notları:26
4. Kaplan, Mehmet (1958) Şiir Tahlilleri. İstanbul: Dergâh Yayınları
5. Pala, İskender (2007) Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü. İstanbul: Kapı Yayıncılık
6. Sevük, İsmail Habib (1942) Edebiyat Bilgileri. İstanbul: Remzi Kitabevi

## BÖLÜM 3

### YÖNTEM

#### 3.1. Araştırma Modeli

Araştırmamızda niteliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Şiirin ne olduğu gösterilirken, şairlerin gözünden şiirle ilgili açıklamalar yapılırken, şairlerin şiire ve yaşama bakış açıları yansıtılırken, Tenasüp sanatının Klâsik şiirde ne şekilde yer aldığı gösterilirken ve Klâsik şiirin unsurları incelenirken bu araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Klâsik şiirde Tenasüp sanatının mevcut olduğu tüm divânları incelemek ve çalışmamıza aktarmak mümkün olamayacağından evrenimizi temsil edecek sekiz divân şairi seçilmiştir. Seçilen divânlardan sonuca varılmış ve genelleme yapılmış, böylece sonuca varılmıştır. Bu nedenle de betimsel model araştırmanın temel modelini oluşturmaktadır. Araştırmanın temel kaynağı olan divânlarda Tenasüp sanatı bulunan beyitler fişlenmiş, sonra fişlenen beyitler içinden rastgele yöntemle seçme yapılmış ve örnekler teze aktarılıp açıklanmıştır.

Araştırmaya temel kaynaklığı etmesi için divânlardan yararlanılmıştır. Bilgi toplamak için şerhlerden, Klâsik şiir ile ilgili başka kitaplardan, sözlüklerden, süreli yayınlardan, vb. kaynaklardan yararlanılmıştır. Elde edilen bilgiler incelenerek değerlendirilmiştir.



### 3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmamızın evrenini divânlar, Klâsik şiir, anlamla ilgili söz sanatlarından olan Tenasüp ve bunlar üzerine yazılmış kitaplar, makaleler oluşturmuştur. Divân Edebiyatı içinde yer alan her şairin eserini çalışmamızda inceleyemeyeceğimizden araştırmamızın örnekleminde 15.Yüzyıl şairlerinden Necatî Bey, Ahmed Paşa,16.yüzyıl şairlerinden Bâkî, Taşlıcalı Yahya, 17.yüzyıl şairlerinden Nef'î, Nâbî ve 18.yüzyıl şairlerinden Şeyh Gâlib ve Nedîm bulunmaktadır. Çalışmamızdaki örnekler evreni en iyi ifade edebilecek biçimde seçilmiş ve Klâsik şiir öğretiminde Tenasüp sanatının yerini ve önemini vurgulamada yeterli bulunmuştur.

### 3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmamızda doküman inceleme yönteminden faydalanılmıştır. Bizim konumuza uygun olarak doküman seçimi bazı divân şairlerinin divânları olmuştur. Divânlarda bulunan Tenasüp örnekleri fişleme tekniği ile seçilmiş, çarpıcı olanlar somut ve soyut konulu olanlar şeklinde iki başlıkta toplanmıştır.

İncelenecek şairler ve onların divânları önceden belirlenmiş olup seçilen konu ile ilgili daha önce yapılmış olan çalışmalar, yazılan kitaplar, tezler, makaleler, taranmış; antoloji ve sözlüklerden yararlanılmıştır. Seçilen kaynaklar aracılığı ile elde edilen bilgiler çalışmamızda elde ettiğimiz bilgilerle birleştirilip değerlendirilmiş ve sonuca bağlanmıştır.

### 3.4. Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırma sırasında önceden belirlediğimiz divânlarda Tenasüp sanatına rastladığımız beyitler fişlenmiş ve bu şekilde kurgulanan beyitler, konuyla ilgili kaynaklardaki bilgiler de araştırılıp bütünleştirilerek betimsel yöntem ve içerik analiziyle çözümlenmiştir.

## BÖLÜM 4

### BULGULAR VE YORUMLAR

#### 4.1. Şiir Nedir?

Şiirin en belirgin özellikleri arasında özgürlük ve özgünlük vardır. Şiirin içerdiği bu kavramlar şundan ileri gelir: Bir nesneyi, duyguyu ve kavramı özümsemiş şair, bunları duygu dünyasında hoşça beslemektedir. Şairin zekâ ve gözlem gücü, idraki “ne zaman, nasıl ortaya çıkaracağı” bilinmeyen malzemeleri duygularıyla birleşir. Bu malzemeler kimi zaman belirli akımlar içinde ve ortak yönlerle kalıplara sokulurken kimi zaman hiçbir ölçüte sığdırılmaz. Şiir hangi şekilde oluşturulursa oluşturulsun yinelenmez; çünkü her şairin somut ya da soyut nesnelere yükledikleri anlamlar ve dünyayı algılaması farklıdır. Şair, şiirde kendi malzemelerini kullanarak görüneni ya da görünmeyeni yorumlar.

Şiir, okuyucu ve yorumlayıcı için keyifli bir o kadar da zorlu bir yolculuktur. Böylesine öznel, değişken, geniş evreni olan, soyut nesnelere de içeren bir yapıyı incelemek bazen bilinmeyene yolculuk olabilir.

Dilin en geniş ifade gücünü kullanan şiir, bir mabet gibidir. Onu severek okuyan ve yorumlayan huzura erer. Bazen de kapalı bir mağaradaki su zerreciklerine benzeyen şiir, okuyanın kısa nefeslere ulaşabileceği kayıp bir yolculuk olabilir. Mağaranın sonu bilinmezlerle doludur. Bizim düş güzümüze bırakılan şiir anlamı, şairin söylenmemiş sözleridir. Onun çağrışımlarını yakalayamazsak şiirin engin denizine ulaşmakta güçlük çekeriz.

Edebiyatta önemli bir yer tutan şiir, şairlerin şiir anlayışına ve yaratılarına göre hatta okuyucuya göre değişik şekillerde tanımlanabilir. Türkçe sözlükte şiirin

tanımı şu şekilde yapılır: “ Zengin sembollerle, ritimli sözlerle seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım, koşuk.”

Çeşitli dönemler, akımlar şairleri ve şiir üzerine araştırma yapılanları şiirin nasıl oluştuğu ve tanımı hakkında değişik görüşlerde buluşturmuştur.

“Gerek içerik, gerek öz, gerekse söze dönüştürme, sunuluş açısından özgün, etkilemeye, duygulandırmaya yönelik, yaratı niteliği taşıyan bir söz sanatı ürünüdür.” (Aksan, 1999:8 )

İskender Pala’ya göre şiirin tanımı ve açıklaması şöyledir: “ Kısa tanımı mevzûn u mukaffâ söz’dür. Divân şiiri için bu tanım geçerli ise de daha sonra şiir için, vezin ve kafiye aranmaz olmuştur. Şiirde güzellik esastır...” (Pala, 2004, 432)

İnsan emeğinin en yüklü yaratısı olan şiirin şüphesiz bugüne kadar birçok tanımı yapılmıştır ve bundan sonra da yapılacaktır. Ancak şiirin ruhunu da anlamak bakımından bu tariflerin ne kadar doğru olduğu tartışılır; çünkü hiçbir şey şiiri tam tanımlayamaz. Şiir bir yere bağlanabilecek kadar dar kapsamlı ve sığ değildir. Yaşar Nabi gerçek şiir için şu sözleri söyler: “ Gerçek şiiri karşısında yükseltmek istenen bütün setlerin üzerinden aşarak, bütün nazariye duvarlarını parçalayarak taşan bir nehirdir ki sakin veya coşkun, sığ veya derin, şu veya bu yana akmakla nehirliğinden bir şey kaybetmez.” (Nayır, 2004: 7)

Bununla birlikte her şair şiiri yeniden yarattığı için şiir, tanıma götürülmemelidir. Tanımın akıl işi şiirin akıl dışı olduğunu savunan Melih Cevdet Anday’ın bu görüşünün doğruluk payı vardır.

Dil, insanların duygu ve düşüncelerini anlatabildikleri birbirleriyle iletişimi sağlayan araçtır ve canlılığını sürekli koruyup kendini yenilemektedir. Şiir tanımlansın ya da tanımı yapılmak da zorlanılsın, dilin ifade gücünü en iyi yansıtır. Dil, canlı bir varlık olma özelliğini yitirdiği gün şiir üretilemez hale gelecektir ki bu da duygu dünyamızın yitip gitmesi anlamına gelir.

#### 4.2. Klâsik Şiir Nedir?

Türk Edebiyatı. 11.- 13. yüzyıllar arasında İslâmî kültürden yoğun olarak etkilenmiştir. Tasavvuf felsefesinin ve İslâmî düşünce akımlarının etkileri edebî eserlerde görülmüştür. 14. ve 15. Yüzyıllarda Divânları ve mesnevileriyle Ahmedî, Şeyhî, Ahmed Paşa, Necatî, hamse sahibi olan Ali Şîr Nevaî bu devri tamamlamıştır. Klâsik Türk Edebiyatı, Klâsik Edebiyat dönemini esasen Bâkî, Fuzûlî ve Hayalî ile tamamlamıştır. Türk Edebiyatı bu süreçte dilde, üslûpta ve içerikte tam bir şekil mükemmelliğine erişmiştir

“Divân Edebiyatımız, medeniyet âlemine büyük bir iftiharla sunabileceğimiz bir sanat mahsulüdür. Onun için de insan zekâsı, kendi yolunda varabileceği son merhaleye varmıştır denebilir. Bilhassa aruz vezninin dar sahası içine bu kadar çeşitli renkli fikir, his ve heyecanı sığdırmak, tablo üstüne tablo çizmek, hiç de kolay olmasa gerektir.” (Kalpaklı, 1999: 99)

“Divân şairi için dış dünyadaki her türlü olay, durum, eylem, iş, olgu, kendi iç dünyasını anlatabilmek için birer somut örnektir. Divân şairi kendi dışındaki çevreye duygu ve düşüncelerini somutlaştıran bir araç gözüyle bakar. Bunlar yaparken türlü örnekseme yollarına başvurur. İç dünyasının ruhsal görünümünü, dış dünyadaki beş duyuyla algılanabilen şeylerin çağrıştırdığı niteliklerle özdeşleştirerek ve bunlarla somut bağlar kurarak anlatır. Bunun için divân şairi, dolayısıyla onun ürünü olan divân şiiri, gerçek hayattan sanıldığı gibi uzak değildir.” (Kalpaklı, 1999: 295)

Divân şairi için dış dünyada görülen her şey kendisini anlatabilmek için birer somut örnektir; iç dünyasındaki soyutluğu ise somut kavramlara aktarma ve benzetme yoluyla yapar.

Banarlı'ya göre Klâsik şiir şu esaslarla oluşturulmuştur: “ Aruz gibi klâsik bir vezinle, kaside, gazel, mesnevi, rûbai, terk-i bend, murabba v. b. klâsik nazım şekilleriyle; beyitler üzerinde ısrarla işlenmekten doğan süsleyici bir sanat anlayışıyla, şiiri musiki bilmekten doğan bazı şairlerde derûni, bazı şairlerde haricî bir ses kuvvetiyle meydana geldi.(Banarlı, 1971: 341)

Divân şairleri Arapça ve Farsça'nın kelime hazinesinden çokça yararlanmışlardır. İmge yaratma yollarıyla da Türkçenin zengin anlamından

yararlanarak özel bir şiir dili yaratmışlardır. Beyitteki anlam incelikleri, söz ve anlam sanatlarıyla yeni imgeler, mazmunlar ortaya koymuşlardır. Kendi ideal dünyalarında kendi kurmaca güzellikleriyle yaşıyorlardı.

Mehmet Çavuşoğlu'na göre bu kurmacaları yaratırken edebî sanatlardan da yararlanan Divân şiirindeki anlatım şöyledir: “ Doğadaki varlıklar ve olaylar kendi durumları içinde ne kadar mükemmel olurlarsa olsunlar, onları gördükleri gibi almak, bir güzeli sadece örtünmesi gereken yerlerini örterek ortaya getirmek gibi görülüyordu. Çevremizde tekrarlanan şeyleri yazmaktansa, onları kurgulayarak, kendi istediğimiz biçime getirmeli.” ( Çavuşoğlu, 1986: 3)

Divân şiirinde şairler, duygularını anlatırken soyutun somuta aktarımıyla bunu gerçekleştirirler. Bu yüzden de bazı estetik kalıpları içinde söz ve anlam sanatlarından yararlanırlar.

Cem Dilçin, bu görüşü şu cümlelerle açıklamaktadır: “ Divân şiirinin anlatım yöntemi, büyük ölçüde insan- tabiat, insan- toplum, insan- nesne arasındaki türlü yönlerden ilişkileri, benzerlik ve paralellikleri türlü söz ve anlam sanatlarına başvurarak anlatmaya dayanır.” (Kalpaklı, 1999: 295)

Divân şairi evrende var olan soyut ve somut tüm kavramları konu alabilir ancak kendini şiir estetiği kalıpları ile de sınırlar. Hatta bazen biçim kaygısına düşüp mükemmelliğini yitirebilir.

Divân şiirinde esas olan anlamı yaratmak, onu ses, söz sanatlarıyla bezemek ve uygun çağrışımlarla yoğurup zenginleştirmektir. Divân şairi kendine özgü anlamlar oluşturduğuna göre şiirin başarılı olabilmesi için birtakım kıstaslar vardır.

Divân şairi zor vezinlere göre hazırlanan şiirlerde anlam akışını ve doğal söyleyişi kaybetmemelidir, şiir bilgilerine sahip olmalıdır. Mehmet Çavuşoğlu Divân Şiiri adlı makalesinde başarılı bir Divân şairinde olması gereken özellikleri şöyle tarifler:

“Kelimelerin herkesçe bilinenlerini seçmeli, bunlardan hangilerinin şiir içinde kulağa ve zevke hoş geleceğini bilmeli ve bunlarda akıcı bir söyleyiş sağlayacak

tarzda yerleştirmelidir. Beyitin iki mısraı arasında bir Tenasüb, kelime ve kavramlar arasında anlam bakımından bir uyumluluk olmalıdır.

Telmihlerle, ihamlarla anlamı zenginleştirebilmek için çok hikâye, lâife ve atasözü bilmelidir.

Geçmiş yıllarda yaşamış bilgelerin, şiiirlerin, hayatları, meslekleri, düşünce ve duyguları hakkında bilgi edinmek için onların divânlarını sık sık okumalıdır. Böylece şiiirle ilgili somut bilgileri en mükemmel örneklerden edinebilir.

Ve nihayet, ne kadar yetenekli olursa olsun, başlangıçta, yazdığı şiiirleri, şiiirden anlayan üslûp sahibi sanatkârlara okuyarak tashih ettirmeyi de ihmal etmemelidir.” (Kalpaklı, 1999: 196)

Yukarıda Divân şairinin genel özellikleri bakış sağlanırken divân şiiirinin ortak özellikleri de ortaya konmuştur. Şiiirde orijinal anlamlar sağlamayı, taklit etmemeyi amaçlayan divân şairinin bu özelliğine Lâtifi Efendi şöyle katılır. Divân şairlerinin iki tür olduğuna inan Lâtifi onları gerçek şair ve hırsız olarak ikiye ayırır. Bunlar arasındaki en büyük ve ayırıcı fark gerçek, kalıcı şairlerin mânâ dünyasını kendilerinin yaratmasından ileri gelir.

Bu görüşe katılarak divân şiiirinin temelinde sanatçının aslı ve güzelliği yaratan değil; keşfedip onu yeni anlamlarla sunan olmasıdır. Kendine özgü benzetme tasavvurları geliştiren şair, kastettiğini gizli maksatlarla söyleyerek de mazmunları oluşturur. Teşbih şairin ortaya koyduğu bir imgedir aslında. İmge, şairin çevresinde gözlemediği ya da duyumsadığı her şeyi kendi zihninde tekrar tasarlayarak sunmasıdır. Soyut durumlara, kavramlara zihninde kişilik kazandıran şairin hayal gücü sınırlarını zorlar, bu yolla eşyaya ve olaylara yeni anlamlar kazandırılır.

### **4.3. Klâsik Şiiirde Edebî Sanatlar**

Klâsik şiiiri oluşturan önemli unsurlardan biri de şüphesiz ki edebî sanatlardır. Hatta şiiirin tertibinde kullanılan edebî sanatları kullanmadaki başarı şairin ustalığının bir göstergesidir.

Türk şiirinin her döneminde önemli yer tutan bu sanatlar, Klâsik şiirde önem kazanmıştır; çünkü bu sanatlarla şairin imge dünyası, mazmun kullanmadaki başarısı, mutlak güzellikleri anlatmadaki hüneri geliştirilebilmektedir. Bu sanatları her defasında değişik kurgularda oluşturan şairin kendini tekrarlama olasılığı düşer. Bunun içindir ki divân şairi, bir beyitte birden fazla sanat yükleyebilmektedir.

Söz sanatları hem nazım hem de nesirde ortak olarak kullanılabilir. Yalnız nesre ve nazma ait olarak şiire aksettirilen sanatlar da bulunmaktadır. Farklı şairlerin edebî sanatlarla ilgili tasniflerinde ayrı yaklaşımlar görebilmekteyiz.

Cem Dilçin, edebî sanatları, mecazlar, anlamla ilgili sanatlar ve sözle ilgili sanatlar olarak üç bölümde incelemiş ve araştırmamıza konu olan tenasübü anlamla ilgili sanatlara dâhil etmiştir. İsa Kocakaplan'da Ali Nihat Tarlan'ın tasnifine bağlı kalarak edebî sanatları iki ana başlık ve buna bağlı alt başlıklar altında toplamıştır. Orhan Soysal, ses esasına dayanan sanatlar, ses- anlam esasına dayanan sanatlar, anlam esasına dayanan sanatlar olarak incelemiştir.

Araştırmamızda izlenice olarak ele alacağımız tasnif Ali Nihat Tarlan'a aittir. Edebî sanatları heyecana merbut sanatlar ve fikre merbut sanatlar olarak sıralamış ve sonra heyecana merbut sanatları doğrudan doğruya heyecan mahsulü olanlar, heyecanın doğurduğu birinci ve ikinci derecedeki tedailere istinat eden sanatlar olarak iki alt başlıkta toplamıştır. Fikre bağlı sanatları ise mahiyetlerine göre ikiye, gayelerine göre üçe ayırmıştır.

Şiirin meydana getirilmesinde önemli yeri olan edebî sanatları divân şiirinin anlam zenginliğini kavrayabilmek ve kurgusunu çözebilmek için özümsemesi gereken bir unsurdur. O halde çalışmamızda kılavuz olarak kullanacağımız Tarlan'ın tasnifine göz attıktan sonra araştırma konumuz tenasüp sanatını inceleyelim.

#### **4.3.1. Heyecana Merbut San'atlar**

Ali Nihat Tarlan heyecana bağlı sanatları iki kısma ayırır: Bunlardan birincisi; doğrudan doğruya heyecan mahsulü olan sanatlar, ikincisi; heyecanın

doğurduğu birinci ve ikinci derecedeki tedailere istinat eden sanatlardır. Heyecana bağlı sanatlar mecazî mânâ sanatları, gerçek mânâ sanatları olarak sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmanın içinde sayabileceğimiz, teşbih, tezat, teşhis ve intak, kinâye bunlardan bazılarıdır. Gerçek mânâ sanatlarının içinde ise tekrar, mübalâğa, nida, telmih ve bunlara benzer sanatlar yer almaktadır.

#### 4.3.2. Fikre Merbut Sanatlar

Fikre merbut sanatlar içeriklerine göre ikiye ayrılmaktadır. Birincisi; bir kelime veya terkinin iki veya daha ziyade anlamı üzerine kurgulanır. İkincisi ise iki kelime üzerinde etkisini gösterenlerdir.

Fikrî sanatları amaçlarına göre ayıran Tarlan, birincisini zekâ ve zarafet nümâyişini içeren sanatlar olarak gösterir. İkincisi ise maksadı meydana getirmek için oluşturulmuş sanatlardır. Fikri sanatların sonuncusu, zihinde bir zekâ darbesiyle uyanmış olan sanatlardır.

İsa Kocakaplan ise Ali Nihat Tarlan'ın tasnifinden yola çıkarak fikre bağlı edebî sanatları; anlam sanatları, anlam ve söz sanatları, söz sanatları şeklinde sınıflandırır.

#### 4.4. Tenasüp Sanatı

Divân şiirini anlama ve yorumlamada tüm edebî sanatlar gibi Tenasüp de büyük önem taşımaktadır. Sözlük anlamı uygunluk, orantı olan bu söz sanatı, farklı tasniflerle incelenmiş ve bu sanatın mânâyâ dayalı sanatlardan olduğu görülmüştür. Tenasüp, anlamı güçlendirmek ve anlatılanların her açıdan birbirleriyle uyumlu olması açısından aralarında tezat olmayan sözcükleri bir arada kullanmaktır.

İsa Kocakaplan, Tenasüp sanatını şu sözcüklerle açıklar: “Tenasüp, tezatlı olanlar dışında anlama, birbirleriyle ilgili kelimeleri bir arada –en az iki kelimeyi- kullanmak sanatıdır. Tenasüp sanatında kelimeler rastgele dizilmezler. Anlamca ilgili



olan ama rastgele dizilmiş kelimeler tenasüp meydana getirmiş sayılmazlar. Zira bu başarısız bir sanat olur.

Tenasüp heyecana bağlı bir sanattır. Sanatkârı etkileyen heyecan hâli onun zihninde bir çağrışım yapar. Bu çağrışım mecâzi bir kavramdır. Çoğu kere sanatkârın ruh ile çağrışım arasında benzerlik vardır. İşte bu mecâzi kavramla bir arada kullanılan anlamca ilgili kelimeler tenasüp sanatını meydana getirirler.”(Kocakaplan, 2007: 154)

Necmettin Halil Onan’ın Divan Şiiri Ansiklopedisi’nde beyit şerhleri yapılırken Tenasüp şu şekilde açıklanmaktadır: “Herhangi bir duygunun, fikrin veya hayalin dayandığı bazı kelimelerin hatıra getireceği diğer kelimeler kalıplaşıp her şair tarafından bilinir ve bir kural imiş gibi mutlaka kullanılır bir hal alınca, okuyan, şairin söyleyeceğini önceden ve ezbere bilir ve böylece eserin vereceği zevkte kalmamış olur. Hâlbuki muhayyile faaliyetine dayanan bu sanat, ancak o faaliyetin taze ve el değmemiş bir ürünü olduğu takdirde esere sanat değeri veren bir şey olur. Bu nedendir ki, Tenasüp sanatının başarılı ve zevkli örneklerine, daha çok, duygularında, hayallerinde ve düşüncelerinde bir özellik gösteren şairlerin şiirlerinde rastlanır.” (Onan, 1998:23)

Edebî sanatları mecazlar, anlamla ilgili sanatlar ve söz sanatları olarak üçe ayıran Cem Dilçin, tenasübü şöyle tanımlar: “ Bir konu üzerinde, aralarında türlü ilgiler bulunan en az iki sözcük, terim ve deyim bir dize ya da beyit içinde rastgele sıralama amacı gütmeyen kullanılmaktır. Ancak, bu sözcükler arasında karşıtlık ilgisi bulunmaması gerekir. Divân şairleri tenasüp sanatında türlü bilim terimlerini, mitoloji, tarih ve mesnevi kahramanlarını, hayvan, bitki ve çiçek adlarını, bunların dışında çeşitli konularla ilgili sözcükleri şiirlerinde bol bol kullanmışlardır. Tenasüp sanatına mürâât-ı nâzir, cem’iyyet, telfik, tevfik, itilâf, muvâhat da denir.” ( Dilçin, 2005:431)

İlhan Genç de Tenasübü anlamla ilgili söz sanatları grubuna almış olup şu şekilde tanımlamıştır: “Bir mısra veya beyitte aralarında çeşitli ilgi ve ilişki bulunan en az iki kelime veya terimi bir arada bulundurma sanatıdır. Divân edebiyatının en çok kullanılan sanatıdır. İlgili sözcükler arasında zıtlık olmamalıdır. Şairler tenasüp

sanatıyla çeşitli mitolojileri, eğlence (bezm) meclislerini, bilimleri, tabiat ve hayvanlar âlemini resmederek imgeye dönüştürebilirler.” (Genç, 2008: 120)

Kısacası, farklı ustaların tasniflerinde heyecana bağlı ve anlamla ilgili sanatlar arasında sınıflandırılmış olan tenasüp, kelimelerin birbirleriyle orantısı, ne kadar uyumlu olduğudur. İsa Kocakaplan tenasüp kullanımını şöyle özetler: “Heyecan hâlinin etkisiyle şuuru uyandıran varlık, bir başka varlığa benzetilir ve asıl varlığın yerini alır. Artık bu yeni varlıkla anlama ilgili kelimeler bir araya toplanır. Tenasüp söze güzellik ve anlam genişliği kazandırır. Bir mânâ kompozisyonudur. Edebî eserlerde yer alması tabîdir. İfadeyi süslemek gayretiyle yapılmaz, sözün akışına uygun gelir.” (Kocakaplan, 2007:155)

İşte sözün akışıyla kendini mısralara katan bu sanat hemen her konuyu içine alacak biçimde yapılabilir. Bu yüzden çalışmamızda soyut ve somut konuları içerenler olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

#### 4.4.1. Somut Konular İçeren Tenasüp Örnekleri

*Lâle- hadler yine gülşende neler etmediler*

*Servi yürütmediler gonceyi söyletmediler*

(Necatî Bey, 198/1)

**Lâle- had:** Lâle gibi yanakları olan sevgilidir.

*Al yanaklı güzeller gül bahçesinde gene neler yapmadılar! Selviye nazlı nazlı sallanmak cesareti ve goncaya açılmak fırsatı vermediler.*

Sevgilinin uzun boyu Klâsik şiirde serviye benzetilir ve onunla temsil edilir. Bu beyitte gül bahçesindeki açılmamış güller kadar zarif ve pembe yanaklı olan sevgili, serviler arasında öyle bir edayla yürümüştür ki servileri nazlı nazlı sallanmaktan alıkoymuştur.

Serv ve gonca kelimeleri sevgilinin boynunu ve ağzını ifade eder. Dolayısıyla servi ve goncadan maksat sevgilidir. Bu itibar ile açık istiarenden söz etmek mümkündür.

Bunun yanı sıra **lâle, gonca, servi,** kelimeleri gülşenle ilgili unsurlardır, Tenasüp uyumu içinde zikredilmiştir. Sevgilinin bu uzun boyu servilerle gül bahçesinde gizli bir uyum içindedir.

**Âsib-i rüzgârı gülîstân-ı dehrde**

**Sen serv-i gülîzara hevadar olan bilür**

**(Bâkî, 83/3)**

**Asib-i rüzgâr:** Zamanın belâsı olan.

**Gülîzar:** Gül yanaklı.

**Serv-i gülîzar:** Gül yanaklı servi.

**Hevadar:** Hevesli olan; âşık.

*Dünya gülîstanında zamanın belâsını, senin gibi bir gül yanaklı selvi boyluya âşık olan bilir.*

Bu beyit Tenasüp sanatının en zengin örneklerinden biridir. Şair, yaşanan dünyayı bir gülîstana benzetip sevgiliyi, gül yanaklı ve selvi boylu şeklinde vasıflandırmıştır. Dünyada geçip giden zamansa rüzgâr gibi nitelendirilmiştir, hızla akıp gitmektedir. Gerçek anlamıyla rüzgâr, gülîstandaki servileri ve gülleri hareketlendirmektedir. Zaman belâsı ve dünya birbiri içinde, zamanın dünyayı kovalaması ile uyumludur. Âşık içinse sevgilinin beklendiği her dakika değerlidir. **Servi, güller, gül bahçesi, rüzgâr** ve **sevgili** ise görünen bu tabloda bir tenasüp oluşturur. Şairin hayali gülîstanda rüzgârın sallandırdığı güller arasında yanaklarının rengini güllerden almış selvi endamlı sevgilinin salınmasıdır. Onun güzelliği bahçeyi de güzel kılar.

**Bin dürlü kumâş u kâle vü fer**

**Elmâs ile lâ'l ü cevher ü zer**

( Şeyh Gâlib, Hüsn ü Aşk, 253)

**Kâle:** Kumaş.

**Fer:** Parlaklık, aydınlık. Süs.

**Lâ'l:** Al renkte değerli süs taşı.

**Zer:** Altın.

*Bin çeşit kumaş, ipekliler, şan- şevket, elmasla lâl, mücevherler, altınlar arz etti.*

Beyit Hüsn ü Aşk'tan alınmış olup bir büyücünün sihirle aşkı yanına çağırın kısmını anlatmıştır. Onun yanında olması için aşka çeşitli armağanlar sunar. Bu armağanların arasında değerleri çok olan altınlar, lâ'ller ve ipekli kumaşlar vardır. Aşka sunulan bu güzel hediyelikler arasında **değerli taşlar** ve **süslü kumaşlar** çevresinde Tenasüp kurgulanmıştır.

**Bağlandı târ- ı kâkülüne nağme- i cünûn**

**Zencîrler terâne- i tanbûrdur bana**

(Şeyh Gâlib, 1/10 )

**Târ:** Saç teli.

**Cünûn:** Delilik.

**Terâne:** Nağme, ahenk; makam, dört mısralı kafiyeli olan rübai.

*Deliliğin nağmesi senin saçının tellerine bağlandı. Zincirlerin sesleri bana tanbur nağmesi gibi geliyor.*

Beyitte Leyla ile Mecnun mazmunu görülmektedir: Târ Leylâ'yı, cünûn ve zincir ise Mecnunu akla getirir. **Tanbur**, **târ** musikide kullanılan saz adları olarak; **nağme** ve **bağlamak** sözcükleri ise musiki terimleri olarak beyitte bir âhenk sağlamış, musiki ile ilgili somut bir tenasüp oluşturmuştur.

**Bir tîğ- i zer nişân ile girmişidi arsaya  
Şemşîr- bâz-ı ma'reke-i şahn-ı âsumân**

(Bâkî, K., 1/6)

**Nişân:** İz, işaret, alâmet, eser; hedef, padişah emri.

**Şemşîr- bâz:** Kılıç kullanan.

**Ma'reke:** Savaş alanı.

*Gök sahnesinin savaş alanının kılıç oynatıcısı altın işlemeli bir kılıçla savaş alanına girmişti.*

Sultan Süleyman Han'ın savaş alanlarından alınan bu görüntüsünde **tîğ**, **şemşîr**, **ma'reke**, **zer nişân** sözleriyle savaşla ilgili bir tenasüp yapılmıştır. Göklerin usta kılıç kullanan gezegeni Merihtir. Merih gezegeni Mars olarak da adlandırılır. Güneş sultandır. Bu gezegen de onun kılıç oynatıcısı yani başkomutanıdır. Savaş alanında savaş aleti olan kılıçla vuruşma yapılır. Merih gezegeninin rengi kıızıdır yani savaşın da rengidir. Gökyüzünü de bir savaş alanı olarak düşünürsek yıldızların gücünün vuruştığı bu yerde Merih, üstündür. Sultan Süleyman için zer nişân denmesinin sebebi başkomutan olmasındandır ve böylece Merih ile denk tutulmuştur. Başkomutan kılıcı altın kabzalı ve çok süslüdür. Gökte parılayan bu gezegen gibi Sultan da savaş alanlarında işlemekte, parıldamaktadır.

Tenasüp sanatı ile kelimelerin içerdiği anlamlar okuyucuyu hayal âlemine götürüyor. Gökyüzünü gözünde canlandırıyor, bu manzaraya unutulmazlık kazandırıyor.

**Vücûd-ı şâh-ı cihân gibi şehzâdeleri**

**Olalar iki cihân devletine erzânî**

(Taşlıcalı Yahya,K.,8/48)

**Erzanî:** 1. Ucuzluk. 2. Lâyık, yerinde, uygun.

*Cihan şahının varlığı gibi, şehzadeleri de, iki âlemin devletine lâyık olsunlar.*

Çağında pek çok toprağı Osmanlı'ya katan, Cihân Padişahı, Sultan Süleyman'ın oğullarına dua ediliyor. Yaşarken bu dünyada, devr-i âlem yaptırıldığında ahrette en güzel halde bulunmaları isteniyor. **Şâh, şehzâdeler devlet** sözcükleri ile yönetim, yöneten ve yönetilen yer ile ilgili bir tenasüp bulunmaktadır.

**Dün gece meclisümüz yâr ile rindâne idi**

**Ben idüm sâgar idi şem' idi pervâne idi.**

(Nef'i, 134/2/1)

**Sâgar:** Şarap kadehi.

**Pervâne:** Gece kelebeğı. Haberci. Kılavuz.

**Rindâne:** Dünya işini hoş gören kişilerin tarzı.

**Şem:** Mum.

*Dün gece toplantımız sevgili ile rindaneydi. ( Dünyadan bî haberdik). Ben vardım,kadeh vardı, mum vardı. (Bir de) pervâneler vardı.*

İçki, aşk meclislerinde aşk şarabının içildiğı kadeh, **sâgar'dır**. Kadehlerden içilen şarabın sarhoşluğuyla âşık kendinden geçer; sevgiliye yaklaşır.

Bir gece böceğı olan pervâne, gece meclislerinde de mum ışığına gelir. Aynı zamanda aşkta da âşık, pervâne gibi sevgilisinin ışığında döner durur. Sevgilinin ateşinden yanacağını bilse de âşık onun büyülü ışığından vazgeçemez.

Bâki, sevgilinin ateşiyle yanıp durmaktadır. Dünya umrunda değildir; çünkü sevgili asıl olan derttir. Gece meclislerinde âşıklara ışık olan mum, soyut anlamda âşığın yaşamına nur, ışık katmaktadır, derdine derman olmaktadır.Şem' ışık, ateştir; âşktır, yakmaktadır.

Beyitlerdeki **gece**, **şem'**, **pervâne** sözcükleriyle ışık ve aşk çerçevesinde gelişen bir tenasüp kurgulanmıştır.

**Dense n'ola çeşme-i Âb-ı hayât**

**Kim eder içtikçe dil-i Hızır-ı şâd**

(Nef'i ,Kıt'a 10/3-4)

**Âb-ı Hayât:1.** Ölmezlik suyu, bengisu. Damlaları sonsuz hayat bağışlayan tatlı su. **2.**Kur'anda Zülkarneyn, Hızır ve İlyas'tan, dolayısıyla bu sudan bahsedilir.Kehf 60/72, Saffat 123-130, En'am 85. İlahî aşk olarak tasavvufta kullanılır. **3.** Divân edebiyatında saf söz olarak kullanıldığı gibi, sevgilinin dudağında da bu özellik vardır. Hızır ve İlyas ile birlikte tenasüp yoluyla kullanılır.

**Dil:** Gönül.

**Hızır:** Âb-ı hayâtı içip ölmezliğe kavuşan kişi. Peygamber ya da veli olduğu konusunda rivayetler var. Darda kalanlara yardımcıdır. Kelime olarak yeşillik anlamındadır. Sağ elinin başparmağının kemiğinin olmadığı söylenir. Zülkarneyn zamanında İlyas ile birlikte ölümsüzlük suyunu aramaya çıkmışlardır. Bir pınar başında yedikleri balıkların üstüne bir damla su düşmüş, balıklar dirilmiştir. Ölümsüzlük suyu olduğunu anlayınca Hızır ve İlyas bundan içmişler. Zülkarneyn'e haber vermişler, ancak bu suyun yerini sonra bulamamışlar. Hızır denizde darda kalanlara yardım edermiş, İlyasla senede bir gün buluşup Hacca giderlermiş.

Divân Edebiyatında Hızır- İlyas ve Âb-ı Hayât Tenasüp sanatı çerçevesinde bir araya gelir.

**Şâd:** Sevinçli.

*(Sultan Murat Han'ın) yaptırdığı bu çeşmeye ölümsüzlük suyu çeşmesi dense ne olur?  
Ki; bu çeşmeden su içenler Hızır'ı hatırlasınlar.*

Hızır ölümsüzlük suyunu içip ölümsüzlüğe kavuşmuştur. Sultan Murat'ın yaptırdığı çeşmeden akan su da içenlere hayat verir. Yaptranda iyi dileklerle anılır,

ölümsüz olanlar başkasının yardımına koşanlardır. Sultan da susayanların susuzluğunu giderdiği için Hızır gibi yaptığı iyi işle ölümsüzlüğe kavuşmuştur.

**Âb-ı Hayât, çeşme, içmek** kelimelerinden seçtiği su konulu tenasübüyle musikiyi yakalayan Nef'i bu yolla hatırdan kalmayı da kolaylaştırmıştır.

**Tab'ım bâğ- bân- ı giran- dest- i mâyedir**

**Kim bir gül istesem bana bir gülsitan verir**

(Nedîm, K3/ 55)

**Tab'**: Tabiat, huy, karakter.

**Dest**: Meclisin itibarlı yeri.

**Mâye**: 1. Maya. 2. Para. 3. Bilgi.

*Benim yaratılışım, kerem elinin bağcısı gibidir. Zira bir gül istesem, bana gül bahçesi verir.*

Nedim'de de Bâkî gibi seslerin ahengiyle dünya zevklerine bağlılığıyla güzel aşk tasvirleri yapmıştır.

**Bağbân, gül, gülistan** sözcükleri ile gül bahçesini anlatan bir tenasüp kurgusu kullanılmıştır.

**Top mihr ü tîg mehdîr dest âteş- desttir.**

**Leşkerin olmaz mı a'dâya muzaffer rûzu şeb**

(Şeyh Gâlib K 1/40)

**Top**: Divân şiirinde daha çok gûy u çevân oyunu çevresinde verilir. Güneş ve ay da birer top olarak düşünülür. Savaş âleti olan top. Düşman kelleleri top olarak alınabiliyor.



**Tîg:** Kılıç.

**Dest:** El, aşğın çektiği elem ve keder bir ele benzer, âşğın yakasına yapışır.

*Top olan güneştir ve kılıç aydır. El de ateş eldir. Gece ve gündüz askerlerin düşmana galip gelmezler mi?*

Top ve kılıçla düşmanlar, öldürülür. Ateş saçan ellerle bu zafer kazanılır. Düşmanın başı kılıçla kesilir. Kesik başlar top gibi yerlerde yuvarlanırlar. Böyle bir savaştan askerler gâlip çıkarlar.

Top yuvarlaklığı nedeniyle somuttan soyuta, noktaya götürür insanı. Tasavvufta her şey “kün” emrinin verildiği bir noktadan mânâ güneşi tarafından halk edilmiştir. Ay hançer gibidir; dolayısıyla öldürücüdür.

Nefis, insanın düşmanıdır. Nefsi öldüren, terbiye eden Mâh'dır, Peygamberimizdir. Peygamberimizin aldığı vahiyler bizi Allah'a ulaştırır. Nefsin başı kılıçla kesilir. El, ateş eli hâline gelir. İlâhi güneşin askerleri gece gündüz düşman olan taraflarımızı dize getirirler.

Şeyh Gâlib'te her kelimenin beyitte bir yeri, anlamı ve öteki kelimelerle ilişkisi vardır. Anlam tenasüplerle zengin hâle getirilmiştir. Bir ummana dalma hissi yaratıyor insanda. **Leşker, a'dâ, muzaffer** kelimeleri ile biçimce bir savaş alanı betimlenirken tenasüp yapılmıştır. Ancak **top, tîg mihr, kılıç, meh** kelimeleri somut gibi görünüp savaş konusunu kapsayan bir uyum sağlamakla birlikte altında soyut, zengin anlamlı tenasüpler de bulunabilmektedir.

**Gül gibi cihân oldu yine hurremü handân**

**Gör n'eyledi feyz-i eser-i makdem- i nevrûz**

(Nef'i, 45/2)

**Hurrem:** Taze, yeşil, sevinçli, gönül açıcı.

**Handân:** Gülen, neşeli, sevinçli.

**Feyz:** Bağış, ihsan, ilerleme, olgunlaşma, mutluluk.

**Makdem:** Ayak basmak.

**Nevrûz:** Güneşin kuzu burcuna girdiği gün. İlbaharın başlangıcı.

*Cihan yine gül gibi sevinçli ve mutlu oldu. Gör, bak! Nevruzun ayak basmasının eserinin feyzi ne yaptı.*

**Gül, hurrem, , nevrûz** kelimeleriyle baharın gelişinin güzelliği çerçevesinde kurgulanmış bir tenasüp vardır.

Nefî hicivlerinde kararlı, sınırsız ve acımasız bir yaklaşım sergilemektedir. Ancak bazı gazellerinde yaşama munis bir bakış açısıyla yaklaşır. Bu beyitte de baharın gelişiyile doğanın neşelenmesi, canlanması anlatılmıştır. Dünya baharın gelişiyile gül gibi olmuştur; canlanmış, tazelenmiştir.

**Esdî nesîm i cân-fezâ canlandı erbâb-ı çemen**  
**Güller giyip gülgün kabâ güldü açıldı nesteren**  
**(Nefî ,97/1)**

**Çemen:** Çimen, yeşil alan.

**Erbâb:** Sahipler, efendiler, becerikli

**Erbâb-ı çimen:** Çimen sahipleri

**Nesim-i can fezâ:** Taze, hayat verici rüzgar

**Gülgün:** Gül renkli, pembe

**Kabâ:** Üst giyeceği, cübbe, kaftan

**Nesteren:** Nesrin, yabani gül, ağustos gülü.

*Can bağışlayan bahar rüzgârı esti, çemen erbâbı canlandı. Güller gül renkli kaftanlarını giyindi, yabani güller açıldı.*

**Nesim-i can fezâ, erbâb-ı çemen, gül, gülgün, nesteren** kelimeleri arasında doğa ile ilgili bir uygunluk vardır. Bu kelimelerin bir arada kullanılmasıyla yaratılan Tenasüp, bahar rüzgârını yüzümüzde hissettirecek; pembe kaftanlı gülleri gözümüzde canlandıracak kadar gerçekçi kurgulanmıştır.

Güllerin kaftanlarını giymesi itibariyle teşhis sanatı kullanılmıştır. Güllerin pembe renklerini almaya başlamasıyla baharın geldiğini hissederiz. Bu beyitte teşhis sanatıyla da zenginleşen bahar bahçesi tablosu, bahçe çerçevesinde kurgulanmış bir Tenasübü oluşturur.

*Ab-ı hayât- ı la'line serçeşme-i cân teşnedir*

**Sun cur'a i câm-ı lebin kim âb-ı hayvân teşnedir**

**(Bâkî, 69/1)**

**Serçeşme:** Çeşme başı, pınar.

**Teşne:** Susamış, çok istekli.

**Cur'a:** 1.İçeni coşkunluğun son derecesine ulaştıran yudum.2. Daha çok, içildikten sonra kadehin dibinde kalan anlamında kullanılır.

*La'l inin hayat suyuna canın baş çeşmesi susamıştır. Dudağının kadehinden bir yudum sun ki ona âb-ı hayat (bile) susamıştır.*

Bâkî'nin hayat görüşü, aşkı anlatırkenki zarafeti ve neşesiyle tenasübü, en arı haliyle beyitlerine dökmüştür.

Lâ'l değerli yakut taşıdır ve rengi aldır. Dudak beyitte kırmızı rengi yüzünden yakuta ve lezzeti bakımından da ölmezlik suyuna benzetilmiştir. Aşğın dudağı, yakut taşı ve şarap rengi dolayısıyla tenasüp içinde kurgulanarak beyite yerleştirilmiştir.

Hz. İsa konuşarak ve nefesiyle ölüyü canlandırır. Ayrıca Hz. Hızır ve İlyas da ölmezlik suyunu içerek ölümsüzlüğe kavuşmuşlardır. Beyitte sevgilinin dudağının kadehinden bir yudum su alacak olan Bâkî de ölmezliğe erişeceğini düşler. Çünkü

böylece erişilmeyene erişecektir ki âb- ı hayat bile dudaktan gelecek olan o can verici suyu ister.

Cur'a bir anlamıyla sarhoşların kadehte bıraktığı tortulu son damladır. Diğer anlamı da içeni coşkunluk derecesine ulaştıracak olandır. Sevgilinin dudağından alınan o su, âşığı sonsuz coşkunluğa ulaştırmaktadır.

Bu durumda **serçeşme, âb-hayât, cur'a ve teşne** sözcükleriyle de su ile ilgili bir tenasüp yapılmış olur.

**Nağmene tîr-i nigh pîşrev olmak da meger**

**Mutrib ebrû de kemânınla hem âhenk midir**

(Nedim, 30/2)

**Mutrib:** Çalgıcı, saz çalan.

**Pîşrev:** Önden giden, öncü olan.

**Ebrû:** Keman.

*Yan bakışının oku meğer şarkına öncü olmakta; şarkıcı söyle kaş da kemanınla aynı âhenk midir?*

Divân şiirinde sevgilinin bakışı ok, kılıç gibi kesici âletlere benzetilmiştir. Kaş da yaya benzer ve bakışların oklarını etrafa savurur. Keman da aslında yay anlamındadır. Ondan çıkan keskin her nağme dinleyenin içini sızlatabilmektedir.

Beyitte şairin dillendirmek istediği çalgıcının hoş edasıyla ve nazıyla; kaşının, gözünün ve bakışlarının güzelliğiyle çaldığı sazların nağmesi gibi dinleyeni kendinden geçirdiğidir.

**Mutrib, pîşrev, kemân, âhenk** musiki ile ilgili kelimelerdir. Beyitte bu kelimeler bir arada kullanılarak tenasüp yapılmıştır.

**Tanrı cânım almasın ey çeşme- i Âb-ı Hayât**  
**Suya salmayınca neng-ü nâmı bayram irtesi**

(Necati Bey, 568/5)

**Neng-ü nâm:** 1. Ayıplanan, utanan. 2. Ad ve ün.

*Ey âb-ı hayâtın çeşmesi! Bayram sonrası varlığı ve şöhreti suya salmadıkça Allah canımı almasın.*

Şair, bu beyitte sevgilisine seslenir gibi, sevgilinin hayat kaynağı olan çeşmeden akan su olduğunu belirtiyor. Sevgilinin dudaklarından akan su âşığa hayat vermektedir. O da bu çeşmeye kendini katıp ününü bu aşkla duyurmaya çalışmaktadır. Bir anlamda duyduğu aşkın herkesçe bilinmesini ve dillere destan olmasını istemektedir. Aşkını bu kadar güzel teşbihlerle sunan şair, hakkı olarak Tanrıya da bir yakarıшта bulunur ki bu da aşkının ölümsüzlüğe ulaşmasıdır.

Beyitte aşk tüm yalınlığı ile anlatılırken onu anlatmada ustaca kullanılan sözcükler olan **çeşme- i âb-ı hayât, su, sal(mak)** su ile ilgili bir tenasüp oluşturmuştur.

**Ey peri âyinede kim göre tasvirün senün**  
**Âsuman olmuş sanur İsi gibi yirün senün**

(Necati Bey, 314/2)

**Peri:** 1. Cin taifesinin pek güzel varsayılan kadın kısmı. 2. Çok güzel insan.

**Âsuman:** Gökyüzü, sema, felek. İçinde güneş olması sebebiyle sevgilin eşiği âsuman sayılır.

**Âyine:** 1. Ayna. 2. Yansitan. 3. Asli olmayan hayal misalinin mekanı.

**İsi:** İsrailoğullarının son peygamberi. Cebrail'in Meryem'e üflediği bir ruhtur. Bu nedenle neye dokunsa can verir.

*Ey peri! Aynada senin yüzünü kim görse senin yerin Hz. İsa gibi sanır.*

Peri çok güzel ve çekici olandır, büyü ile ortaya çıkar; kendisine âşık eder. Divân şiirinde sevgilinin özelliklerini taşırlar. Peri suretli sevgililerin tasvirlerini yansıtıcı olan aynalarda kim görse şaşkınlıktan deliye döner.

Ayna, aslı olmayan hayal misalinin mekânıdır. Aynanın bir yüzü kara ve sırlıdır. Bir yüzü parlaktır. Şiirde sevgilinin yüzü de ayna gibidir. Bir görünen madde yüzü, bir de görünmeyen iç yüzü vardır. Sevgilinin yüzü divân şiirinde güneş, ay, felek kavramlarıyla ayna olarak ele alınır. Bu kavramların yansıtıcısıdır.

İçinde güneş olması sebebiyle sevgilinin ve sevginin eşiği âsuman sayılır. Çünkü güneş o eşiğe gelip dilencilik yapmaktadır. Gökyüzünden devamlı bir şeyler yağar. Sevgilinin eşiğinden de sevene devamlı bela yağar. Sevgilinin eşiğinden ayrılanın yeri toprak olur. Tıpkı gökyüzünden ayrılıp toprağa düşen yağmur damlaları gibi. Gökyüzünden yere düşen damlalar toprağı yeşertir.

İsa A.S göğe yükseltilmiştir. Perilerin geldiği yer de yine gökyüzüdür. Gökyüzünden gelen bu peri güzelliğini taşıyanlara dökülen gözyaşları sevileni besler. İsa peygamber cana can katma özelliği ile bilinmektedir. Divân şiirinde peri güzelliğindeki sevgililer nefesleriyle âşığa can katarlar. Âşıklar arasındaki bu bağ verilirken sevgili adeta İsa gibi kutsallaştırılmıştır.

Beyitte aynı anda kullanılan âsuman, peri, âyine, İsi kelimeleri aşkı ve güzelliği anlatmada birbirleriyle tenasüplü kullanılmıştır.

***Ser- nâme-i muhabbeti cânâna yazmışım***

***Hasret risâlesin varak-ı cânâ yazmışım***

**(Ahmed Paşa ,199/1)**

**Ser-nâme:** Mektup başlığı.

**Risâle:** Mektup.

*Aşk mektubunu sevgiliye yazdım. Hasret mektubunu can yaprağına yazdım.*

Sevgiliye hoş muhabbetle yazılmış olan mektup, âşığın içinden geçenler ve âşkının ifadesidir. Asıl mektup ise âşığın canının içinde saklıdır; çünkü cânâna söylenemeyenler de vardır.

Beyitte yaz(mak) eylemi çerçevesinde **ser-nâme** ve **risâle** sözcükleri birbirleriyle tenasüp oluşturmuştur.

**Bezm-i felekde urmuş idi Zühre sâza çeng**

**‘Iyş ü safâda hurrem u handân u şâdmân**

**(Bâkî, 1/4)**

**Bezm:** Eğlence Meclisi.

**Zühre:** 1.Çoban yıldızı. 2. Güneş sultanının çalgıcısı ve rakkasesidir.

**Çeng:** Eğri **dal** harfine benzeyen saz.

**Iyş:** Yeme, içme.

**Hurrem:** Sevinçli.

*Zühre yıldızı felek meclisinde saza el vurmuş, çalmış. Herkes ve her şey yeme, içme, eğlencede güler eğlenirdi.*

Beyitte Bâkî, içki meclislerinde Zühre yıldızı kadar parlak yüzlü rakkaselerin olduğunu belirtmiştir. Bu Zühre yıldızı gibi aydınlık, iç ferahlatan meclisimiz hepimize neşe, eğlence ve sevinç getirir. Zevk ve sefa içindeyiz.

Bâkî, hayat görüşü olarak dünya işlerine boş vermiş, dünyada olan biten her şeyi hoş görmüştür. Bu düşünce şiirlerini de yansıyan Bâkî, çalgılı çengili bir eğlence meclisini gözler önüne sermiştir. Eğlence meclislerinde tüm kederler unutulur, gamsızlık hali peyda olur. Eğlence meclisini tasvir etmekte kullanılan Zühre, **saz** ve **çeng** sözcükleri tenasüplüdür.

**Her görünen lâmelifi Zü'lfikâr**

**Yâları kavs-i felek-i nâmdâr**

**(Taşlıcalı Yahya, Mesnevî 2/29)**

**Lamelif:** Lam ve elif harfinin birarada yazılışı.2.Eğri, dolambaç.

**Zü'lfikâr:** Hz.Muhammed'in kullanıp Hz. Ali'ye armağan ettiği iki ağızlı kılıç.(Zahiri ve batını yönüyle düşmanları dize getiren kılıç)

**Yâ:** Arap alfabesinin 28. harfi. Osmanlı alfabesinin 31.harfi. Ebced değeri 10'dur.

**Kavs:** Yay.2.Ayak kemiği

**Felek:** Gök, zaman, dünya, gökyüzü katları.

**Kavs-i felek-i nâmdar:** Feleğin, gökyüzünün ünlü kavsi

*Her görünen Hz Ali'nin iki ağızlı kılıcı Lamelif gibidir. Eğridir. Yâ harfi ise feleğin ünlü kavsi gibidir. O da eğridir.*

Her şey, Allah'ın tecellî ettiği yerdir. Zülfikâr'ın Lamelifi gibidir. Bu âlemde her şey kesrettir. Bu çokluk içinde teke ulaşabilmek marifettir. Lamelifte yaratılmışla yaratan bir aradadır. Elif gizlidir. Kesretten vahdete ancak sırlara erilerek ulaşılır.

Görünen varlıkların “yâ” harfleri gökyüzünün kavsi gibi ünlenmiştir. Lâ hayır demektir. “Lamelif” gibi olan kılıç, kesicidir. Hayır kelimesi sözün bittiği yerdir. Söz kılıç gibi keskindir.

**Lâm elif, Yâ, Zülfikâr, Kavs-i felek.** Bu kelimeler aracılığıyla dinsel görsellerden yararlanarak tenasüp yapılmıştır.



**Senünle buldı safâ Ka'be Yâ Nebiyallâh**

**Senünçün itdi bu halkı Mühyemin-i müte'âl**

**(Necâtî Bey, Na't 1/9)**

**Safâ: 1.** Mekke'nin yanında bir tepenin adı.( Hacer validemizin su aramak için safâ ve Merve arasında yedi defa say ettiği bilinir.) Safâ adının geçtiği mısralar say ile anılır. **2.** Keyif, saflık, gönül aydınlığı.

**Nebi:** Haberci, peygamber.

**Mühyemin:** Aşkın en yüksek derecesi.

**Müte'âl:** Yüce, yüksek.

**Mühyemin-i müte'âl:** Âli olan Yaratıcı.(Allah)

*Ey Peygamber! Kâbe seninle safâ buldu,( yüce Allah) Kâinatın tüm halkını (peygamber) Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine yarattı.*

Allah'ın evi olan Kâbe'nin, peygamberimiz Hz. Muhammed ile saflığa, safaya kavuştuğu belirtilmiş.

İkinci mısradaki Peygamberimiz daha da yüceltilmiş "Sen olmasaydın bu âlemleri halk etmezdim" hadisine dayandırılarak bütün varlıkların Hz. Muhammed'in taşıdığı Muhammedî ruhun yüzü suyu hürmetine yaratıldığı belirtilmiştir. Bu vurgulamada kullanılan **Mühyemin-i müte'âl**, **Nebiyallâh**, **Ka'be** sözcükleri arasında somut yollu bir tenasüp kullanılmıştır; çünkü bu sözcüklerin hepsi Allah'ın varlığına bu dünyada işaret eder.

***Izârunun arakından eserdürür ne aceb***

***Çemende bülbüle güller iderse gunc-u delâl***

**(Necâtî Bey, Na't 1/27)**

**Izâr: 1.** Yanak. **2.** Peştemal.

**Arak:** 1. Ter. 2. Rakı.

**Gunc-u delâl:** Güzellerin nazı, şivesi.(Tasavvufta Tanrı sevgisinin bir cilve olarak sâlikin kalbinden kesilmesi.)

**Eser:** Varlığa delalet eden şey. (Bir insanın meydana getirdiği şey, iz, kalıntı, hadis. )

*Çemende, bahçede güllerin bülbüle naz yapması senin gül yanağının terine işarettir.*

Gül kokusu gülün varlığına işarettir. İslâmiyet'te Hz. Muhammed'in simgesi gül, kokusu da gül kokusudur. Peygamberimizin övgüsü şairimiz tarafından gül, bülbül mazmunuyla yapılmıştır ve bu iki sözcük somut bir anlatımken bize Peygamberimizi düşündürmüştür. **Arak, izâr, gunc-u delâl** sözcükleri ile de insan organlarına dair yine biçim olarak bir tenasüp vardır.

**Âsitânun her küdûretden zihî âlî- cenâb**

**Pâk ider cârub-ı zerrir ile her subh âfitâb**

(Necatî Bey, K. 4/1)

**Âsitân:** 1.Eşik, tekke. 2. Padişah sarayı eşiği.

**Küdûret:** Tasa, bulanıklık.

**Zihî:** Kenar.

**Âlî- cenâb:**1. Büyütme, ululama.2. Taraf, yön.

**Cârub-ı zerrin:** Altın süpürge.

**Subh:** Sabah.

**Âfitâb:** Güneş, güzel kimse.

*Yüce Zat'ın sarayının tekkesinin eşiği her türlü tasadan bulanıklıktan uzaktır. Güneş, her sabah süpürgesiyle bu sarayı tertemiz eder.*

Sultan'ın sarayı çok iyi bir yönetici olmasından dolayı her türlü tasadan, üzüntüden uzaktır. Sabah güneşinin ışıklarıyla adeta doğadaki her şey sarayın temizliğine yardım eder. Güneşin ışıklarıyla sarayı temizlemesinde teşhis vardır.

**Subh, âfitâb** sözcükleriyle ışık aydınlık anlatan tenasüp bulunur. **Cârub-ı zerrin** ve **pâk etmek** arasında temizliği işaret eden bir tenasüp bulunmaktadır. Temizlikte sonunda aydınlık ve ışık getirir.

**Başını ortaya koyub giceleri irteye dek**  
**Şem'i dil-söz arar tapu mahfil mahfil gice-şem**  
**(Necatî Bey,14/13)**

**İrte:** Erte, sonra.

**Tapu:** Kapı.

**Mahfil:** Toplanılacak yer. Heyet.

**Şem'i dil-söz:** Yürek yakanın mumu, âşık.

*O gönül yakan mum, başını ortaya koyup mahfil mahfil sabahlara kadar seni arar.*

Sevgili sevdiğini görebilmek için başını ortaya koyar, ölümü göze alır. Onun bulunduğu yerleri arar. Yüreği yanık bir mum gibidir. Mum nasıl yandıkça eriyip biterse, başını verirse âşıkta aynı şekilde sevdiği uğruna için için yanmakta ve kendini yakmaktadır.

Tapu, **mahfil**, **gice** ve **şem** sözcükleri arasında gece meclisine ait bir tenasüp vardır.

**Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana**  
**Mey süzölmüş şîşeden ruhsâr-i âl olmuş sana**  
**(Nedîm , 2/1)**

**Yâl ü bâl:** 1. Boy pos. 2. Endam.

**Nezâket:** Naziklik, incelik.

*(Ey Sevgili!) Süzgeçten geçen nezaket sana boy pos olmuştur, şîşeden süzölen şarap yanağına kırmızı olmuş.*

Nedîm'in gazellerinde aşk ve güzellik her zaman çağrışımlarla ancak en arı haliyle anlatılmıştır. Nedîm, kadında meftun olduğu özelliklerden yola çıkıp güzelliğı konu eder.

Beyitte anlatılan incelik ve naziklik tekrar süzğöden geçmiş yani olabileceğinin en düzgün halini almış ve sevgiliye endam olmuştur. O zaman sevgili, duruşu ve boyuyla incecik ve narin görünmektedir.

Şîşeden süzölen şarabın rengi kırmızıdır. O zaman sevgilinin yanağı da onun rengini almıştır. Kullanılan benzetmeler oldukça çarpıcıdır ve sevgilinin âşığı bir bakışta kendinden geçiren özellikleridir.

Sevgiliyi fizik olarak anlatan **yâl ü bâl**, **ruhsâr-i âl**, **mey** ve **şîşe** sözcükleri güzelliğı konu eden bir tenasüp oluşturmuştur.

**Bağı gel kadd ü ruh u hâlin görüb olsun hacel**

**Serv gülden gül karanfilden karanfö lâleden**

**Nâbî (626/ 3)**

*(Ey sevgili) Bağı gel ki senin boyunu, yanağını ve yüzündeki benini görüp servi gülden, gül karanfilden, karanfil lâleden utansın.*

Divân şiiirinde sevgilinin boyu serviye, yanağı güle, yüzündeki ben ise karanfile benzetilir. Divân şairinin en çok kullandığı mazmunların bir arada kullanıldığı beyitte, şair sevgiliyi bir bahçeye çağırmaktadır. Bahçeye gelen sevgilinin boyunu, yanağını ve yüzünü gören çiçekler kendinden utanmıştır.

Sevgilinin güzelliği çerçevesinde toplanmış bu beyitte, **serv**, **gül**, **karanfil** ve **lâle** sözcükleri bahçeyi, bağı hatırlatan tenasüp oluşturur.

**Hoş olur gecede mey sohbeti mehtâb olıcak**  
**Nûrsun meclise gel kim demişiz mâh sana**  
**(Necatî Bey, 2/2)**

**Nûr:** Aydınlık, ışık.

**Mâh:** Ay.

*Geceleyin mehtap olunca içki sohbeti güzel olur. Sana ay demişiz, nûrsun meclise gel.*

Sevgilinin güzelliği şairde ay çağrışımı uyandırmaktadır. Ay, mecaz anlamda sevgilinin yerini alır. Ay kelimesi etrafında ışığı hatırlatan gece, mehtap ve nûr kelimeleri toplanarak tenasüp olmuştur.

**Diller nice bir çâh-ı zenahdânına düşsün**

**Sâyen gibi zülfün de ko dâmânına düşsün**

( Nefî, 95/1)

**Çâh-ı zenahdânına:** Çene çukuru.

**Sâye:** Gölge, koruma; sahip çıkma.

**Dâmân:** Etek. (Divân edebiyatında aşığın yüzü, inci gibi yaşlarla dolu bir etektir ki bu inciler sevgili için yerlere saçılır.)

*Gönüller öyle bir çene çukuruna, (gamzesine) düşsün. Gölgen gibi zülfün de bırak eteğine düşsün.*

Âşıkların gönlü, onları kendisini çeken, güzellik kuyusuna yani çene çukuruna akıp gitmektedir. Âşık güzele vuruluşunda aslında acı çekmektedir; ancak bu acıdan hoşlanır, mest olur.

Divân şiirinde sevgilinin saçları kopkoyu renklidir, eteklerinden gölgesi de yeri karartır. Âşığın isteği de o gölgeler gibi sevgilinin ayaklarının dibinde olmaktır, onun takipçisi olmaktır.

Gölge, ışık olmadan varlığını sürdüremez. Âşık da ışıyla yani güzel sevgilisiyle var olabilmektedir.

**Sâye;** gölgenin karanlığı, **çâh-ı zenahdân;** çene çukurunun karanlığı ve zülfün koyu rengi birbirleriyle uyum içinde verilmiştir.

**Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne**

**Urma zahm-ı sîneye peygân peygân üstüne**

(Nedîm, K.2/17)

**Müjgân:** Kirpik.

**Zahm-ı sîney:** Sine yarası, aşk yarası.

**Peygân:** Okun ucundaki sivri demir.Kirpik.

*Bakışlarını süzme, kirpik kirpik üstüne gelmesin. Yaralı olan gönlüme de oklarınla vurma.*

Sevgili öyle süzgün öyle baygın ve işveli bakmakta ki kirpikleri neredeyse birbirine değecek. Oysa bu bakış, aşktan zaten yaralı olan şairin gönlüne yeni yaralar açacak. Kirpiklerinin ucu adeta bir ok. Bakışlarından fırlayan kirpik oklarının ucu aşığa yara üstüne yara açacak.

Tam rindçesine bir söylem“ Aşktan aslında yaralıyım; ama senden geliyorsa ne gam ,, dercesine. Dünya güzelleri sevmek içindir. Aşk, insanı yaratır.

**Çeşm, müjgân, peygân** güzellik çerçevesinde toplanmış biçimsel bir tenasüptür. Güzel baygın bakan bir göz, üstünde uzun kara kirpikler, âşığı yaralayışı göz önüne geliveren bir görüntü olmuştur.

**Bir şu'lesi olmaz mı bu âh-ı cihan sûzun**

**Ey şâm-ı ziyâ düşmen vakt-i seherin yok mu**

**(Şeyh Gâlib, 27/3)**

**Şu'le:** Alev

**Âh-ı cihan sûzun:** Cihani tutan yakıcı ah edişin.

**Şâm-ı ziyâ:** Akşamın ışığı.

*Bu cihani yakan “âh ,, ın bir ateşi, alevi olmaz mı. Ey akşamın ışığının düşmanı sabah vaktin yok mu senin.*

Ah öyle bir kelimedir ki içinde âlemler gizlidir. Allah aşkıyla yanan kişi “Âh” dediğinde “Hu“ ismini söylediği bilinir âriflerce. İçinin ta derinlerinden gelen bu aşk nidâsı bütün âlemi yakar, âşığı yakar ama ateşi görünmez. Bu öyle bir yangındır ki gönülden yangın kokularını üfler sanki. Akşam ışığına düşman olan, sabahın ışıklarının görüldüğü zamanın olmaz mı sorusu aslında gerçek âşık için zamanın olmadığını söyler. Allah âşığı o anda yaşar. Öncesi ve sonrası yoktur.

Beyitte aydınlık çerçevesinde toplanan **şâm-ı ziyâ, şu'le, seher** sözcükleri ışığı temsil eden bir tenasüp oluşturmaktadır.

**Mest oluptur çeşm ü ebrûnun hayâlinde imâm**

**Okumaz mihrâbda bir harf-i Kur'ânı dürüst**

(Ahmed Paşa, 21/4)

**İmâm:** Bir topluma önder olan.

**Mihrâb:** 1.Umut bağlanan yer. 2. Camilerde karşısında durulan yer. 3.Sevgilinin alını, kaşları.

*İmam kaşının ve gözünün hayalinde mest olmuştur. Mihrapta Kur'ândan bir harfi bile doğru okunmaz.*

Sevgili o kadar güzeldir ki kaşları mihrap gibi,önünde durulup da ibadet edilecek yer gibi. İmam mihrabın önünde nasıl namaz kıldırıyorsa âşık olan kişi de sevgisinin karşısında öyle kutsi bir şekilde duruyor ve Allah'ın yarattığı bu güzelliği seyrediyor. Bu güzellik insanı kendinden geçiriyor ve hayretten hayrete düşürüyor. Cemal olan yüzde kendinden geçen imam pozisyonundaki âşık okuyacaklarını bile unutmakta. Sevgilisine öyle güzel olduğunu hatırlatır ki aklını başından aldığını vurgular.

Beyitte **imam, mihrap, Kur'an** sözcükleri yüceltilmiş somut kavramlardır, bu sözcükler kullanılarak sevgilinin görünen güzelliği çerçevesinde kullanılarak tenasüp oluşturulmuştur.



**Gam deđül bî- hâl olursa hüsnün evrâkından hat**

**Resmdir âriflere nâme yazarlar bî- nukat**

**(Ahmed Paşa,137/1 )**

**Bî- hâl:** Bersiz. (Vücütta ben olmayışı)

**Safha-i hüsn:** Yüzün güzelliği.

**Hat:** Tüy, çizgi, yazı.

**Resm:**1. Resim. 2.Suret. 3. Yazma.4. İz, tarz.

**Ârif:** Bilen.

**Nukat:** Nokta.

*Güzel yüzünde benlerinin olmaması dert değil. Ariflere mektup yazarken nokta kullanmazlar.*

Şair, sevgilisine söyleminde onun yüzündeki benlerin olmayışını dert etmediğini, bu durumdan şikayetçi olmadığını belirtmiştir. Sevgili her şekilde güzeldir.

Güzelin bersiz oluşundan âriflere işaret edilmiştir. Ârife nasıl tarif gerekmezse sevgilinin güzel olması için de ben şart değildir. Bu durumda sevgilinin bersiz oluşu da onun güzel olduğunu gösterir. Yani âriflerin noktasızlığı sevgilinin bembeyaz yüzü ile özdeşleştirilmiştir.

Görünenin içinde görünmeyi hissetmek sevilende her şeyin güzel olduğunu vurgular.

**Hat, bî- nukat, resm, evrâk** sözcükleriyle yazıya ait terimler arasında bir tenasüp yapılmıştır.

**Lâyık mı güller açıla feyz i behâr ile**

**Bülbül kafese zâr- ü tenük hâr hâr ile**

(Nedîm, 138/1)

*Baharın bolluğuyla güllerin açılması yakışır mı ; bülbülün kafeste dikenler ile ağlaması ve dayanıksız olması yakışır mı?*

**Lâyık:** 1. Yakışan. 2. Yakışır.

**Zâr:** Ağlayan, inleyen.

**Tenük:** 1. Yufka gibi ince. 2. Dayanıksız.

**Feyz:** Bolluk.

Beyitteki **gül, bülbül, feyz** sözcükleriyle bahâr sözcüğü çerçevesinde bir tenasüp yapılmıştır.

**Bezm-i safâya sâgar-ı sahbâ gelür gider**

**Güyâ ki cezr ü medd ile deryâ gelür gider**

(Nâbi, 219/1)

*Safa meclisine (kırmızı) şarap kadehi gelir gider, sanki alçalıp yükselerek deniz gelir gider.*

**Bezm-i safâ:** Eğlence meclisi. Safâ meclisi.

**Sahbâ:** Kırmızı şarap.

Bu beyitte teşbih kullanılmıştır. Kadehin içki meclisine gidip gelmesi denizin yükselme ve alçalma dönemlerine benzetilmiştir. Eğlence meclisi çerçevesinde

oluşturulmuş Tenasüpte **sâgar, sahba, bezm** sözcükleri bulunur; **deryâ, med, cezir** sözcükleri ise doğa çerçevesinde birbirleriyle uyumludur.

**Ol perî- çihre eğer gizler ise gün yüzünü**

**Dün garibündür ey dil saçın elden komagil**

**(Necatî Bey, 14/14)**

**Gün:** Güneş, gündüz.

**Dün:** Gece, karanlık.

*O peri, eğer gün yüzünü gizler ise; ey gönül! Gece garibindir, saçını elden bırakma.*

Beyitte geçen saç sözcüğü divân şiirinde en çok kullanılan güzellik unsurlarından biridir. Kokusunun çağrışımı, renginin çağrışımı şiire güzellik unsuru olarak anlam katmaktadır. Saçın rengi daima gece gibi siyahtır.

Beyitte güzellik çerçevesinde **perî, yüz, saç** sözcükleri birbirleri ile tenasüplüdür.

**Devletünde halk- ı âlem bermurâd-ü muntazam**

**Böyle olur Padişahum olcak devlet yegin**

**(Necatî Bey,K.20/50)**

**Muntazam:** Düzgün olarak.

**Murâd:** İstek, maksat.

**Devlet:** 1. Hükümet ülkesi. 2. Talih. 3. Büyük rütbe. 4. Kut.

**Yegin:** Üstün.

*Ülkende halkın, intizamlı ve istekleri yerine gelmiş olmalıdır. Padişahım üstün devlet olunca böyle olur. Senin devletinde herkes isteğine kavuşmuş ve sağlamdır.*

Fatih Sultan Mehmet'in oğlu Sultan Bayezid'in övüldüğü bir kasideden alınan bu beyit, padişaha hem övgü niteliğindedir. Hem de bir padişahın nasıl olması gerektiğini anlatır. Sözü geçen padişah döneminde Osmanlı Devleti bolluk, bereket ve refah içindeydi. Böyle ülkelerin halkının da mutlu olacağı verilmek istenen düşüncedir.

Padişah, devletini ve halkını muntazam bir şekilde yönetendir. Yönetim konusunu bu sözcüklerle uyumluluk içinde vermiştir.

***Resm itmişem gözümde gönülde missal idüp***

***Nakş-ı nigârı sâgar-ı mercâna yazmışam***

**(Ahmed Paşa, 2/4)**

**Resm:** 1. Yazma. 2. Çizme. 3. İz, nişan.

**Nakş:** Resim.

**Nigâr:** 1. Resim. 2. Güzel sevgili. 3. Resmî yapılmış.

**Sâgar:** İçki kadehi.

*Gönülde tasarlayıp gözümde resmini çizdim. (Güzel) sevgilinin resmini mercan kadehe yazmışım.*

Beyitte tamamen güzellik ve aşk unsurları üzerinde durulmuştur. Sevgilinin gönüldeki hayali mükemmele ulaştırılmıştır. Sevgili, Divân şiirinde her zaman ulaşılması mümkün olmayan kişidir. Bu yüzden de Ahmed Paşa, bir içki meclisinde onu gözünde canlandırmıştır ve değerli bir mercân kadehte onun hayalini göz önüne getirmiştir. Hayalden resme aktarılan sevgilinin güzelliği böylece somutlaştırılmaktadır.

Beyitte sevgilinin güzelliğini anlatabilmek için güzel sanatların estetik zevki yüksek olan bir dalı resim üzerinden **nakş ve nigâr** sözcükleriyle tenasüp yapılmıştır.

**Güneşin topı göke ağduğunu tanlama kim  
Hâli bulmuş idi ey yanağı gün meydânı**

**(Necatî Bey, 612/3)**

*Güneşin topunun göğe eriştiğini tanıyan ki, yanağı gün meydanı gibi olan sevgilinin hali buydu.*

Necatî Bey'in bu beyitinde hem sevgili bazı yönleriyle övülmekte, hem de güneşin ışığı anlatılmaktadır. Güneşin ışığının aydınlığıyla sevgilinin yanağı bir tutulmuştur.

Işıklı, aydınlık bir resim çizen beyitte güneş, gök ve gün sözcükleri bu kapsamda tenasüplü kullanılmıştır. Sevgilinin yanağı gün meydanı gibi, onu aydınlatan güneş ise her tarafa erişen bir top gibi anlatılır.

**Âteşin leblerüni andı meger kim tutuşub  
Kıpkızıl yandı çemen goncalarınun deheni**

**(Necatî Bey, 646/2)**

*Bahçede goncaların ağzı kıpkızıl yandı, besbelli senin dudaklarından bahsedildi.*

Divân şiirinde sevgilinin ağzı goncalarla temsil edilir. Goncaların kızıla kesmesinin nedeni orada sevgilinin adının anılmasına bağlanmıştır. Hüsn-i ta'lil sanatıyla desteklenmiş olan beyit, sevgilinin dudaklarının ateş renginde olduğunu

anlatır. Bu ateş, âşîğın hayalini her daim süsler. **Tutuşmak, yanmak, kıpkızıl** sözcükleri ateş kavramı çerçevesinde kurgulanmış Tenasübe işarettir.

**Çeksün belâlu bülbülün ey gül belâlarun  
Her hâra hem-dem ol yüri sürsün sefâlarun**

**(Necatî Bey, 298/1)**

*Ey gül, senin belalı bülbülün belâlarını çekmeye devam etsin. Sen diken (rakip)lere dost ol, sefaların devam etsin.*

Gülün dikenleri, âşîğın yani bülbülün belasıdır. **Gül, bülbül** ve **hâr** sözcükleri birbirleriyle bu açıdan uyumlu sözcüklerdir.

**Gösterüb lâ'li meyinden didi ol kâfir-beçe  
Bulnur eksük degül isterse yârân yerlüce**

**(Necatî Bey, 469/2)**

**Gösterüb:** Götürüp anlamında kullanılmıştır.

**Eksük degül:** Eksiksiz anlamında kullanılmıştır.

**Lâ'l:** Kırmızı.

**Yârân:** Dostlar.

*Kırmızı şarabından götürüp kâfir ol dedi. (Eğer) isterse dostlar (o zaman mecliste) eksiksiz bulunur.*

Dost meclislerini gelen her dost, aynı nedenlerle orada bulunmaktadır. Şaraplarını yudumlariken dertlerinden birlikte arınırlar. Bu meclislerin betimlemelerinde bulunan kırmızı şarap, şarabı sunanlar ve dostlar, bu tablonun eksilmeyen unsurlarıdır.

**Lâ'l**, **mey** ve **yârân** sözcükleri bu meclisleri betimleyen sözcükler olarak Tenasüplüdür.

**Sen gün sıfatlı ay için ey müşteri-cebin**

**Aheng idince nâleye ben Zöhre na çalar**

(Necati Bey, 133/2)

**Sıfatlı:** Yanaklı anlamında kullanılmıştır.

**Müşteri-cebin:** Mars.

**Nâle:** İnleme, inilti.

**Aheng:** 1. Seslerin düzgün oluşu. 2. Çalıp çağırma.

*Ey Mars! Sen gün yanaklı ay için iniltiyle çalıp çağırınca Zöhre ne çalar.*

Müşteri- cebin en iyi huyların üstünde toplandığı felektir ve ay ile dosttur. Zöhre ise feleklerin çalgıcısıdır ve Mars ile düşmandırlar. Bu beyitte Zühre ve Mars'a yüklenen çalma eylemi ile teşhis yapılmıştır. Öyle ki Zühre düşmanı olan Mars'ı takdir eder.

**Ay**, **müşteri-cebin** ve **Zöhre** gökyüzünde bulunan gezegenlerdir. Bu yönüyle felek kavramı çerçevesinde beyit içinde uyumlu kullanılmışlardır.

***Bülbül ol denlü letaîf söyledi kim şâh-ı gül***

**Müflis oldu bezm-i gülşende soyunu soyunu**

**(Necatî Bey, 624/2)**

*Bülbül, gülşen meclisinde o kadar güzel söyledi ki, gül padişahı soyuna soyuna iflas etti.*

Aşk bahçesinde (gülşende) gül ile bülbül birbirinden ayrılmayan mazmunlardır. **Gül ile bülbül** sözcükleri aşk bahçesini hatırlatan tenasüplü sözcüklerdir.

***Gice vuslat mâcerasını söyleşürdüm ay ile***

***Yâr işidüp didi miskîn hûba söyler hâbını***

**(Necatî Bey, 632/4)**

**Vuslat:** Kavuşma.

**Miskîn:** 1. Uyuşuk. 2. Olgular karşısında tepki göstermeme.

*Gece ay ile kavuşma mâcerasını konuşurdum. Sevgili bunu duyup tepki göstermeden rüyan güzel der.*

Divân şiirinde âşğın, sevgiliye kavuşması pek mümkün değildir. Bu çerçevede düşündüğümüzde vuslat anı ancak rüya olabilir. Âşık da bu hayalini geceleri ay ile paylaşır. Bunu duyan yâr, aldırılmaz; çünkü bunun yalnızca âşğın hayalinden ibaret olduğunu bilir, kendisi ulaşılmaz olan güzelliştir.

Geceleri gökyüzünde bulunan ay kendini belli edince rüya görülür. Bu sözcükler gece ile ilgili biçimce bir tenasüp oluşturmuşlardır.



**Mihr ü mâh-ı âsumâna lerze düşse yiridür**

**Ditredi tîg-i celâlinde anun kevn ü mekân**

**(Taşlıcalı Yahya. Kasîde-i Na't-i Resul II/29)**

*Gökyüzünün ay ve güneşine titreme gelse yeridir. O'nun bakışının celâliyle tüm evren titrer.*

Peygamberimiz, gökyüzündeki aya teşbih edilmektedir. O, güneşinin etrafındaki turlarının devrini tamamlamak için vardır. Onun bakışları kimi zaman öyle celâlli olmaktadır ki tüm kâinatı titretmeye, yerinden oynatmaya yeterli olur.

Beyitteki mihr, mâh, âsumân sözcükleri gökyüzü çerçevesinde toplanmış bir tenasüp kurgusunu yansıtır.

**Bakıp o şûh ile nâz u niyâza meşk ederiz**

***Gülün tebessümüne bülbülün teranesine***

**(Nedîm, 125/3)**

**Şûh:** Davranışlarda özgür ve neşeli olan, kıvrak, oynak.

**Niyâz:** 1. Yalvarma. 2. Dua

**Terane:** 1. Ahenk, makam. 2. Name

*Gülün tebessümüne bülbülün teranesine bakıp o şûh ile meşk ederiz.*

Gül ile bülbül manzumundan yararlanarak gülün tebessümü ve bülbülün sesiyle aşkı düşleriz. Âşık güzelin tebessümüne sevgilide aşğın sesine hayrandır. Bu sözcükler arasında kurgulanmış tenasüp vardır.

#### 4.4.2. Soyut Konular İçeren Tenasüp Örnekleri

**Dûr eder şem'i seherden şebçerâğ-ı şu'lesi**

**Cevher'i cân seng- i râh-ı bezm-i rü'yetdir bana**

**(Şeyh Gâlib 2/5)**

**Rü'yet:** Görme, bakma; yönetme.

**Çerağ:** Mum, fitil.

**Şebçerâğ:** Gece parıldayan, ışık veren yakut taşı.

*Can cevheri beni sevgiliyi görme toplantısına götüren yolun taşıdır. Işığının şebçerâğı sabahtan uzak tutar.*

Cevher'i cân şairin canının cevheri olarak kabul edilmiştir. Çünkü şair, canı aslında bu dünyada ruhu taşıyan madde olarak görmektedir. Ancak canın başka bir görevi de ruhu kavuşma gecesine taşıyan işaret taşı olmasıdır. Mum bir gece boyu yandıktan sonra sabaha kendi vuslatını yaşar. İşte insanlarda bu dünyada kendi vakitlerini doldurunca emanet olan bedenlerini mezar taşlarının yanı başına bırakıp yakut taşı gibi parıldayan ruhlarıyla gerçek âlemi yaşamayı başlarlar. **Cevher- i cân, seng, şebçerâğ** sözcükleri taşı temsil ederler ve böylece bir tenasüp oluştururlar.

**Gökler yüzi bir gice gülistan idi güyâ**

**Her encüm-i tâbende idi bir gül-i hamrâ**

**( Taşlıcalı Yahya, K.1/1)**

**Encüm:** Yıldızlar

**Tâbende:** Parlayan, ışık veren.

**Hamrâ:** Kırmızı.

*Gökyüzü bir gece gül bahçesi gibiydi; her yıldız sanki kırmızı bir güldü.*

Taşlıcalı Yahya'nın Hz. Peygamber'i övdüğü bir kasidesinden alınan beyitte, Resulün bu dünyaya geldiği gecenin görkemi anlatılmıştır. Anlatıma kuvvet kazandırmak için yapılan benzetmeler arasında tenasüp sanatı bulunmaktadır. Gök, gece, encüm sözcükleri gökyüzü ile ilgili bir tenasüp oluşturur. Hamrâ, gül, gülistan sözcükleri ise peygamberi hatırlatan çağrışımlar olarak bir uyum sağlar. Hz. Peygamberin doğduğu gece, nurundan tüm gökyüzü bir gül bahçesi gibi kızıl ışıltılar içindeydi. Parlayan her yıldız aşk kesilmişti. Hem dînî hem de beşerî aşkın rengi kıızıdır. Resulün simgesi de gül olduğundan beyitteki “**gök, gece, encüm; hamrâ, gül, gülistan**” sözcükleri ile O'nun yücelik ve sonsuzluk kavramları pekiştirilmiştir.

***Mihr ü meh kim âlemi pûr- nûr eder her rûz u şeb***

***Encüm ü şebnemle hoş tesbih ederler rûz u şeb***

**(Şeyh Gâlib,K.1/1)**

**Mihr ü meh:** Güneş ve ay.

**Encüm:** Yıldızlar.

**Şebnem:** Çiğ tanesi.

**Tesbih Etmek:** Allah'ı her tür noksan sıfatlardan uzak tutmak.

*Her gece ve gündüz Güneş ve Ay âlemi nura gark ederler. Gece ve gündüz yıldızlarla ve çiğ taneleriyle hoş tesbih ederler.*

Tasavvuf felsefesinde güneş Tanrı'nın tecellîsi ve ay da Peygamberimizin bu dünyadaki temsilcisi olarak düşünülür. Mihr ü mâh Eski İrân Edebiyatında bir aşk destanıdır. Mihr adlı bir gencin mâh adlı bir kıza aşkı anlatılmaktadır.

Türk edebiyatında ise alegorik anlatımlı **Mihr ü meh** mesnevileri vardır.

Güneş gündüzleri, ay ise geceleri, âlemi aydınlatmak görevindedir. İlâhî güneşe, Tanrısal ilhamlara kavuşan insanların da yaşamları gündüz gibi aydınlıktır, onların yaşamlarında her yer görünendir.

Ay karanlık geceleri aydınlatmaktadır. Güneşten aldığı ışıkları ayna misâli yansıtır. Tasavvufta da Peygamberimiz Hz. Muhammed Allah'tan aldığı vahiylerle cahiliye devrini bitirmiş, insanlığı nura kavuşturmuştur.

Aynı zamanda yine Tasavvuf anlayışında varlıklar yaratılış gayelerine uygun hareket etmelidirler. Buna göre de; yıldızlar gündüzleri var oldukları hâlde görünmezler. Geceleri karanlıkta görünürler ve hepsinin yeri bellidir. Her bir yıldızın görevi de bellidir. Bunlar insan karakterlerini hatta bazen doğa olaylarını etkilemektedirler. Bu onların tesbîhidir. Allah'ın iradesine tam teslimdirler ve yaratan, onlara ne emrettiyse ona göre ömür sürerler.

Çiğ taneleri gecenin gündüze dönüşünün izleridir. Sabahın ilk saatlerinde toprağa, bitkilere inci gibi süs olurlar. Isı farkının doğadaki tesbihi de budur.

Allah'ın ululuğunu âlemde görmemek mümkün değildir, bunu gören ve bilen insanlar da hayret içinde tesbîh ederler.

Tenasüp beyitlere öyle güzel yerleştirilmiştir ki somut olarak ışık, aydınlık bildiren sözcüklerden yola çıkılarak âlemin düzeni (bizim bilmediğimiz soyut nizamı) adeta bizlere resmedilmiştir.

**Olsun *gamınla* bencileyin *zâr ü bî* karar**

**Âfâki gezsün *ağlayarak* ebr-i nevbâhar**

**(Bâkî, Kanunuî Ağıtı ,2/1)**

**Âfâki:** 1. Gereksiz. 2. Havadan, sudan konuşan.

**Ebr-i nevbâhar:** Bahar bulutu.

**Zâr:** Ağlayan.

*İlkbahar bulutu senin üzüntünle benim gibi ağlayıp inleyerek ufuklarda gezsin.*

Bâki bu beyitinde Kanunî'nin ölümünden duyduğu üzüntü duygusunu sözcüklerle bütünleştirip okuyucuya sunmuştur.

İlkbahar taze kokularla bezenmiş; cıvıl cıvıl bir mevsimdir. Ancak ilkbahar bulutları bu mevsimin coşkusu bozabilir. Beyitte bahar bulutu insanın ağlama özelliği ile teşhis edilmiştir. Aynı Bâki gibi ağlamaktadır.

Ölümün, insanın makamı ne olursa olsun, gelişi bilinmezdir.

Bâki devrin padişahı Kanunî'ye duyduğu sevgi ve saygıyla onun ölümünden çok etkilenmiştir. Onun ölümü şanlı bir devrin kapanışı gibidir. Halkına ve aydınına şeref, güven, ümit duygularını yükseklerde yaşatmış bir padişahın ölümü bahar bulutuna benzetilebilir. Çünkü bu durum aydınlık günlerin üzerine çökmüş bir karanlıktır.

Bunun yarattığı hüznle, üzüntüyle; yaşanmış günlerin özlemiyle Bâki, her daim ağlamaklı ve kararsızdır. Kararsızlığı yaşadığı toprakların geleceğinin ne yöne gideceğinin kaygısından dolayı şeklinde yorumlanabilir. Saltanatta bazı ölümler belirsizlik getirebilmektedir.

Bahar bulutları gibi gereksiz yere geliveren ölüm, pırıl pırıl havalara damlayan yağmur zerrecikleri gibi şairin de gözlerinden olur olmaz yaşlar dökülmesine sebep olur.

Beyitteki **gam**, **zâr**, **ağla(mak)** sözcükleri ile üzüntüyü kapsayan bir tenasüp yapılmıştır.

**Şâd- kâm olsun safâlara hemîşe hâtırın**  
**Bin sürûr âmâde olsun vaktinin her ânına**  
**(Nedîm, K. 17/74)**

**Şâdkâm:** Çok sevinçli.

**Hemîşe:** Her zaman, her vakit.

**Sürûr:** Sevinç.

**Hâtır:** 1. İnsanın düşünme ve aklında tutma kuvveti. 2. Gönül. 3. Saygı. 4. Keyif

**Safâ:** 1. Keyif, saflık. 2. Ruh ve gönül aydınlığı. 3. Eğlence.

**Âmâde:** Hazır.

*Gönlün her daim sevinçlere sebep olsun. Vaktinin her nefesine bin sevinç amade olsun.*

Bu beyit III. Ahmet'e yazılan bir kasideden alınmıştır. Devrin padişahının her anının, safâlarla sevinçli, mutlu geçmesi dilenmiş. Mutluluklarının her zaman olması için adeta dua edilmiştir. Duadaki mutluluk dilekleri **şâdkâm**, **sürûr**, **safâ** kelimeleri ile beyitte uyumluluk içerisinde kullanılmıştır.

**Sirişkim mi eksik figanım mı yok**  
**Niyâza münâsıb zebânım mı yok**  
**( Nedim, Mesnevi 10/11)**

**Sirişk:** Gözyaşı.

**Figanım:** 1. Bağırıp çağırma. 2. İnleme. 3. Hayıflanma.

**Niyâz:** 1. Yalvarma, yakarma. 2. Dua 3. Kimi tarikatlarda küçüğün büyüğe duası.

**Zebân:** Dil.

*Gözyaşım mı eksik, inlemem, hayıflanmam mı eksik; duaya uygun dilim mi yok?*

Nedîm bu beyitte kendi kendinden şikâyet ediyor görünmekte, Kapudan Mustafa Paşa'yı uygun bir dille gereği gibi anlatamadığını, övemediğini sanmakta; inlemesinin olmadığını, gözyaşlarının da eksik olduğunu kelimeleriyle bize anlatmaktadır. Burada **sirişk**, **figan** kelimeleri arasında üzüntü bağlamında; **zebân**, **niyâz** kelimeleri arasında yalvarma bağlamında bir tenasüp kurgusu bulunmaktadır. Yalvarma, yakarış dil ile yapılırsa da soyut kavramlardır, gözyaşı da çoğu zaman hayıflanma, üzüntü gibi duyguların dışı vurumudur.

**Bir dolu nûş et şarâb-ı nâb gelsin çeşmine**

**Mest olursan nâza başka hâb gelsin çeşmine**

( Nef'î, 131/1)

**Nûş et:** Coşmak, eğlenmek.

**Şarâb-ı nâb:** Halis, berrak şarap.

**Çeşm:** Göz.

**Mest ol:** Keyifli olmak, sarhoş olmak.

**Nâz:** Kendini beğendirmek için takınılan tavır, şımarıklık.

**Hâb:** Uyku, sevgilinin uykusu, rüya.

*Bir dolu (kadeh) iç, gözüne hâlis şarap gelsin! (Sevgili) Naz(ın)a mest olursan gözüne başka uyku gelsin!*

Âşık öylesine coşkundur ki gözlerinden gerçek şarap gibi kan kırmızısı yaşlar gelmektedir. Sevgili eğer ki kendisinden geçecek olursa şımarıklığa başlamaktadır. Kendisini beğendirmek için yaptığı tüm işveler onun gözlerine başka bir uyku hali getirir. Mahmurlaşır. Böylece âşıklar kendilerini rüya âleminde hissederler.

Şarap ile kanlı yaş arasındaki uyum; şarap ve mest olmak, uyku halinin gelişi ve göz kelimeleri arasındaki tenasüp madde olarak aşkı, güzeli resmediyor. Aşk insanı sarhoş eder. Sarhoşluk akli uyutmaktır. Bir halden başka hale geçiştir.

Beyitteki **nûş, nâz, mest ol(mak)** sözleri bir âşığın ruh hâlini anlatmakta ve bir tenasüp oluşturmaktadır.

**Bende yok *sabr-u sukûn* sende *vefâdan zerre***

**İki yoktan ne çıkar fikr edelim bir kere**

**(Nâbî, 186/1)**

**Sabr:** 1.Başta gelen acı şeye dayanma.. 2. Gelecek olan bir şey için acele etmeden bekleme.

**Sükûn:** 1. Durma. 2. Rahat. 3. Durgunluk. 4. Dinme, kesilme.

**Vefâ:** 1.Sözde durma. 2.Sevgi ve dostlukla durma. 3.Yetişme. 4.Ödeme.

**Zerre:** En küçük parça.

**Fikr etmek:** Düşünmek.

*Bende sabır ve sessizlik; sende zerre (kadar) vefa yok! İki yoktan ne çıkar bir kere düşünelim.*

Sabrın, sükûnun, vefanın fikretme yoluyla insanları dünyanın var olan, nefse bağlı yanlış isteklerden kurtaracağını, nefsin kötü taraflarının yok edileceğini, gerçekten yok gibi gördüğümüz, aslında var olan yegâne varlığa kavuşacağımızı tenasüp yoluyla soyut bir şekilde şairimiz bilgece anlatmıştır.

Gerçek varlık Allah'tır. Başka da hiçbir varlık yoktur bazılarına. Hatta kendilerinin bile varlıkları bu dünyada umurlarında değildir. Gönülleri kör olanlara göre de yüce varlık görünmediği için yok hükmündedir.

Kendini bu dünyada yok sayan, aslında görünmeyen yüce varlığa karıştığında vefâ, sükûn ve sabr tecelli eder. Dervişlik sükûn halidir.İki yoktan yüce bir varlık çıkar. Bu varlığa vefa,sabr ve sükûn sözcükleri ile işaret edilir ki bu da soyut yollu bir tenasüptür.



**Canan odur ki serkeş ola mübtelâsına**

**Âşık odur ki nâzı geçe dilrübâsına**

(Nef'î, 114/1)

**Canan:** Sevgili.

**Serkeş:** Dik başlı, itaatsiz.

**Mübtelâ:** Tutkun, bir şeye düşkün.

**Nâz:** Şımarıklık etme.

**Dilrübâ:** Gönül çalan, gönül hırsızı.

*Sevgili odur ki; dik başlı olmalı, kendine tutkun olana yüz vermemeli. Âşık odur ki gönlünü çalan sevgiliye naz yapabilmeli. Aşk, nazı ve acı çekmeyi gerektirir.*

Divân şiirinde âşık, tutkun olandır. Kendisine işve yapana, şımarıklık edene daha bir tutkun olur. Çünkü ulaşılamayan her zaman daha çekicidir.

Gönül hırsızı olan sevgili, dik başlı ve itaatsizdir. Âşığa kendini göstermez, ondan kaçır, birbirlerini besleyemezler. Kavuşma anı imkânsız gibidir. Sevgilinin tüm bu olumsuzluklarına rağmen öyle güzel, ulaşılmaz olduğu düşünülür ki her zaman beklenir.

Çektiği tüm bu sıkıntılara rağmen âşk düşkününün de gönül hırsızına naz yapması usuldendir.

Beyitteki **cânân**, **nâz**, **dilrübâ**, **âşık** sözcükleri aşkı onun getirdiği duygular; itaatsizlik, şımarıklık çerçevesinde kurgulayan bir tenasüp vurgulanır.

**Bakıp o şûh ile nâz u niyâza meşk ederiz**

***Gülün tebessümüne bülbülün teranesine***

**(Nedîm, 125/3)**

Somut konulu örneklerde de işlediğimiz bu beyitte geçen **şûh, nâz ve niyâz** sözcükleri sevgilinin içsel davranışlarını anlatan bir tenasüp oluşturur. Onun şımarıklığına, istekli ve yalvaran bakışlarına, kıvraklığına hayran olan âşık kendini ondan alamaz.

***Rindân-ı harâbatî vü mestân-ı elestiz***

***Mahşerde dahi câm-ı mey-i aşk ile mestiz***

**(Nefî,44/1)**

**Mestân-ı elest:** Elest bezminin kendinden geçmişleri, sarhoşları.

**Elest:** Ruhların yaratıldığı an, yer. “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” sorusuna “Evet“ diyerek verilen cevap yeri.

**Rindân-ı harâbat:** Rindçe yaşanan meyhane, dünya.

**Mahşer:** Kıyamet günü ölülerin dirilip toplanacakları zaman ve yer.

*Rindçe yaşanan dünyanın ve elest bezminin kendinden geçmişleriyiz. Kıyamet gününde mahşerde bile kadehteki aşk içkisiyle mestiz.*

Bu âlemde aşk sarhoşu olduğumuz gibi haşrolacağımız tekrar diriltileceğimiz hesap gününde bile kadehteki aşk içkisinin mestleriyiz. Dünyada yaşayan elest bezminin sarhoşları olan bizler öbür âlemde de aşk içkisinden yine mestiz.

Nefî sevgilinin aşkından bu dünyada hep sarhoş ve serkeş değil midir? Mahşerde de bu aşkın devam edeceğini, sarhoşluğunun süreceği belirtiliyor.

Nefî rind bir şairdir, dünya işlerinin onun gözünde pul kadar değeri yoktur. Dünya işlerine boşvermesine rağmen aşk, şarap meclisi onun gözünde çok yücedir.

Çünkü şarap meclislerinde bu dünya işleri unutulur, dünyanın iyisi kötüsü gözden silinir.

Beyitteki **rindân-ı harâbat**, **mestân-ı elest**, **mey**, **mest** sözcükleri ile hem harflerin kullanımı ile bir musiki hem de aşkın gücüyle ilgi bir tenasüp yapılmıştır.

***Mi'râcı ile güldi yüzi çarh-ı berînün***

***Vuslat*** haberinden nitekim 'âşık-ı şeydâ

**(Taşlıcalı Yahya,K.1/17)**

**Mir'râcı:** Hz.Muhammed'in göğe yükselmesi

**Çarh-ı berînün:** En yüksek gök.

**Âşık-ı şeydâ:** Sevgiden ileri gelen divanelik

**Vuslat:** Kavuşma

*En yüksek gök katının yüzü mirac olayı ile güldü. Hz. Muhammed orayı şerefliendirdi. Öyle bir kavuşma oldu ki aşktan divane oldu.*

Mirâc da efendimiz Allah tarafından gök katlarından geçirildi, vuslata erişildi. Sidreye kadar Cebrail A.S. yoldaşlığı kabul edilir. Daha sonra Efendimiz yolculuğuna yalnız devam etmiştir. Bir söyleme göre ( bu sınırdan öteye geçemem, yanarım) demiştir, Cebrail. Hz.Muhammed ise “ Yanarsam, ben yanarım” diyerek yolculuğuna devam etmiştir.

Âşıkda aklını, Cebrailiyitini çok kullanamaz. Onu bir kenara bırakarak aşk yolunda devam eder. Vuslat yolunda sevdiğine kavuşmak için her şeyi yapar. Âşığın vuslatı mirâcıdır.

**Mirâc-Vuslat-Çarh-ı berîn** kelimeleri bu göğe yükselişi ve kavuşmayı tenasüple anlatır.

**Seyr eylemedi cümle makâmâtını 'arşun**  
***Dâvûd nebî* olmuş idi gerçi *hôş-âvâz***  
**(Taşlıcah Yahya, K.1/52)**

**Dâvûd:** İsrailoğullarından peygamber. Demiri işleme gücü emrine verilmiştir. Aynı zamanda sultandır.

**Hôş-âvâz:** Hoş ses.

*Güzel sesli bir peygamber olan Davud a.s arşın bütün makamlarını seyredemedi.*

Davud A.S nebi peygamber olmuştur, sesi çok güzeldir. “Âvezeyi sal âleme Davud gibi Baki kalan bu kubbede bir hoş seda imiş.” Sultandır yeryüzünde; ancak gökyüzünde bütün makamları görmeye muktedir değildir. Her peygamber mertebesine göre seyrini tamamlar.

Hz. Davud’a Zebur kitabı verilmiştir. Bu kitabı güzel sesiyle okuyordu. İnsan da bir kitaptır. Onun da önce kendisini sonra başkalarını okuması gerekir ki gerçek insan olsun yoksa eksiktir. Arşın makamâtını okumamış olur. **Davud, hoş- âvâz, Nebî** sözcüklerinde somut anlamda dinsel konulu tenasüp kullanılmıştır.

**Nedir bu handeler bu işveler bu *nâz-ü istiğna***  
**Nedir bu *cilveler* bu *şîveler* bu kaamet-i bâlâ**  
**(Bâkî, 1/1)**

**Hande:** Gülme, açılma, eğlenme.

**İşve:** Güzellerin gönül açıcı nazları.

**Nâz-ü istiğna:** Kendini beğendirme hali, tok gözlülük.

**Cilve:** Güzellere yakışır duruş.

**Şîve:** Naz, eda, tarz.

**Kaamet-i bâlâ:** Uzun boy.

*Ey sevgili, nedir bu gülme naz hali ve seni beğenene karşı doygunluk hali. Nedir bu güzelliğinin tarzı, duruşu, bu uzun boyun.*

**İşve, nâz-ü istiğna, cilve, şîve** kelimeleri güzelin nazını soyut anlamda hatırlatan tenasüplü kelimelerdir. Bu sözcükler tek başlarına düşünüldüklerinde soyut kalmaktadır. Hepsi birleşince bir güzel taşıdığı tüm bu duygularla birleşip güzel olur.

Tenasüp sanatının amaçlarından biri hayal gücümüzü çalıştırmaktır. Şairin bu yönü güçlü olunca okuyanın da gücü kendiliğinden ortaya çıkar. Bâkî, yaşamayı seven bir rindir. Divân şiirinin bu devî duygularını dizeleriyle bize de aynen yaşıyor. Tenasüp sanatı onun elinde özel bir hale geliyor.

Görüldüğü bazı şairlerde tenasüp basmakalıp birer mazmun gibi dururken Baki de resim seyrederek hale getiriliyor.

**Sol ki ışk ateşinin şevkine pervâne geçer**

**Şem' veş ömri onun yana gelür yana geçer**

**(Necatî Bey, 134/1)**

**Işk:** Aşk.

**Şevk:** Diken, şiddetli istek.

**Şem' veş:** Mum.

**Pervâne:** 1. Gece kelebeği. 2. Çark. 3. Haberci.

*Şu aşk ateşinin ışığına pervâneler gelir. Mum seven bu pervânekerin ömrü onun yanından yanarak geçer.*

Pervâneler ışığa âşıktır. Yanacağını bile bile ömürleri ateşin yanında ve yanarak geçer. Sevgilinin ömrü de sevdiğinin yanında yanarak ve ıstırapla geçer.

Aşk kelimesi etrafında çerçeveselenen **ateş, şevk, pervâne** ve **şem** sözcükleri tenasüp oluşturur.

Aşk, yarattığı duygu yoğunluğuyla insanın yüreğine bir ateş düşürür ve sonunda âşık olan insan, sevgilinin etrafında döne döne yanar.

**Cân**uma bir merhabâ kıldı ezeleden *çeşm-i yâr*  
Şöyle *mest* oldum ki gayrın merhabâsın bilmedim

(Ahmed Paşa 1/6)

**Cân:** 1. Can. 2. Hayat, yaşayış. 3. Gönül, yürek.

**Ezel:** 1. Başlangıcı olmayan geçmiş zaman. 2. Eskiden.

**Mest:** 1. Sarhoş. 2. Keyif halinde.

*Geçmiş zamanda gönlüme bir merhaba kıldı sevgilinin gözleri. Öyle keyiflendim, sarhoş oldum ki o selamla başka bir selâmını anlayamadım, bilemedim.*

Beyitinde Ahmed Paşa aşk sarhoşluğu yaşamakta olan bir âşık tablosu çizmiştir. Onun bu denli sarhoş olmasını sağlayan şey ise sevgilinin tek bir selamıdır.

Sevgilinin bakışından anlaşılakta olan bu merhaba, çok değerlidir. Âşığı aşk sarhoşu etmiştir, hatta öyle keyiflendirmiştir ki o andan sonra sanki hayat durmuş, sevgilinin diğer“hoşgeldin“ leri anlayamamıştır.

Bakış yoluyla anlatılan bu **aşk, cân** ve **mest** sözcükleri seçilerek taçlandırılmış, bir uyum içine sokulmuştur.

**Bezm-i felekde urmuş idi Zühre sâzâ çeng**

***'Iyş ü safâ da hurrem u handân u şâdmân***

**(Bâkî,1/4)**

Somut konulu tenasüpte de kullandığımız Bakî'nin bu beyiti aynı zamanda sevinç ve neşeye bağlı bir uyum da içermektedir.

Eğlence ve içki meclisleri insana huzur verir, sevinci duyar insan bu meclislerde. Bu bağlamdan yola çıkarak **Iyş, safâ, hurrem, handân** ve **şâdmân** sözcükleri tenasüplü kullanılmışlardır.

**Kul hata etse n'ola afv-ı şehenşâh kânı**

**Tutalım iki elim kande imiş kanı kerem**

**(Ahmed Paşa K. /12)**

**Kerem:** 1. Soyluluk, asalet. 2. Cömertlik, lütuf, bağış.

**Afv:** Ceza bağışlama.

**Kanı kerem:** Bağış kaynağı.

**Kân:** Kaynak, memba.

*Kul hata etse ne olacak, bağış kaynağı padişahlandır. İki elimiz kanda olsa bağış kaynağımızı tutalım.*

Ahmet Paşa, bu kasidesinde Mehmet Hânı övmektedir. Padişahlar cezayı veren ya da cezayı bağışlayanlardır. Halk, çok sevdiği padişahın cezasını da bağışına da karşı gelememektedir. Bu yüzden de çok zor durumda olsalar bile kerem sahiplerine yani padişahlara itaat zorunludur.

Osmanlı'nın yönetim sistemine göre de kanun padişah olduğuna göre affedici de odur. Tüm kullarda ona affa sığınırılar.

Yönetim konusu çerçevesinde toplanan beyitteki **şehenşâh, afv, kâni kerem** sözcükleri birbirleriyle tenasüplü kullanılmıştır.

**Bağ-ı dehrin hem bahârın hem hazânın görmüşüz**  
**Bir neşâtın da gamın da rûzgârın görmüşüz**  
**(Nâbî, 319/1)**

**Bağ-ı dehr:** Dünya bahçesi.

*Dünya bahçesinin hem baharını hem de sonbaharını gördük. Sevincinde üzüntüsünde zamanını gördük.*

Şair, hiçbir zaman bu dünyadan soyutlanarak yazamaz. Nâbî de bu dünyada yaşadıklarından acı olanları sonbahar, sevinçli olanları ise ilkbahara benzeterek yansıtmıştır. Yani dünyanın her türlü niğmetinden faydalanmış ya da faydanlanmadığı zamanı sonbahar gibi kasvetli, iç sıkıcı olarak telakki etmiştir. Beyitteki **hazân, bâhâr, rûzgâr** sözcükleri dünya bahçesini anlatmada somut öğelerden yararlanarak acı ve neşeyi anlattığı için soyut bir tenasüp kurgusu oluşturmuştur.

**Dîvâne imiş diyu bu âlem ilenürdi**  
**Hakdan el açub diler iken ışkî du'âcî**  
**(Necâtî Bey, 566/5)**

**Dîvâne:** 1. Deli. 2. Alık, budala.

**Âlem:** Dünya, evren (Tasavvufta Allah tarafından yaratılmış her şey, mecazla insanların yerini de tutar.

**Du'â:** Allaha yalvarmak.

*Duacı, Hak'tan el açıp aşkı dilerken bu âlem (ona) deli diye beddua ederdi.*



Aşk, aşığa acı çektirir. Sevgilinin karşısında aşık toprak gibi ezilir. Allah'a dua ederek hep aşk istemek yani üzüntüyü istemek aşığın buna razı oluşudur. Bu derde düşmeyen insanlar ne aşkın tadına varabilirler ne de aşığın halini anlarlar. Aşığın deli olduğunu zannedip bazen onunla eğlenirler.

Aşktan divâne olduğumuzda aşkı yine yaratıcıya du'a ederek isteriz. Bu üç sözcük birbirleriyle tenasüplü kullanılmıştır.

*Sofî yarın ilte mi alub elümi cennete*

**Çok gören *canan* der işigini bana bugün**

**(Necatî Bey, 428/2)**

**İlte mi;** iletir mi anlamındadır.

**İşigini;** eşigini anlamında kullanılmıştır.

*Bana bugün sevgili kapısının eşigini çok gören sofî; yarın elini alıp cennete götürür mü?*

Yâr ile vuslat âşığa harem gibi gelmektedir. Onun yanına erişememişken ki zaten âşığın cenneti sevgilidir, yakarıшта bulunmuştur. Âşığı yanına almayan güzellik karşısında gösterilen bu sabır, âşığı gerçek cennete eriştirir. **Cennet, cânân** ve bu çerçevede vahdete ermiş kişi sözcükleri aşkı anlatan tenasüptür.

## SOMUT KONULAR İÇEREN TENASÜP KURGULARINA ÖRNEKLER

*Şah* Murâd ibn-i Selîm *Hân Şâh*

*Leşker-i İslama mu'în ü penâh*

(Taşlıcalı Yahya Mesnevi 1/1)

*Zihî sultân zihî şâh-ı velayet*

Olupdur *vâris*-i nûr-ı keramet

(Taşlıcalı Yahya, Nev'-i Dîger II, 13)

Bak bu firdevs içindeki *çemene*

Nazar it *sünbül* ile *yâsemene*

(Taşlıcalı Yahya, Nev'-i Dîger IV/2)

Hemân bu *câmi*'i dîvân-ı *Hakka* benzedürin

Mülâzımîni anun cümle *ehl-i Imândur*

(Taşlıcalı Yahya, Kasîde-İ Na't-i Resul II/2)

Kemîne *çâkeri* cem bendesi nice Rüstem

*Kapusı kulu* Kırım *hânı* Mısır *sultânı*

(Taşlıcalı Yahya, Kaside Der-Medh-i Sultân Süleyman/28)

Kişver-i *hüsne* aceb âşûblar düşmüş yine

Çekmiş *ebrû* hançerin bergeşte *müjgân* üstüne

(Nedîm, 2/21 )

*Azîmü'ş şân şâhân*-ı tâc- dâr- ı maşrık u magrib

*Cihânbân-ı kavî* devlet cihângir-i zafer yâver

(Nef'î, K.21/9)

*Kehkeşân* mıdır *felek*de nesr-i tâ'irle yahud

Tak-ı eyvânında resm-i ejder Ankâ mıdır

(Nef'î, 7/21)

O *zafer* yâver-i *gâzî* ki olur

Havf-i *tîgî*yla dil- i fitne dünîm

(Nef'î, K.27/13)

Lutf eyle *sâki* nâzı ko mey sun ki kalmaz böyle bu

Dolsun *sürâhi* vü sebû boş durmasın *peymâne* hem

(Nef'î, K.15/ 9)

Hengâm-ı *şeb* ki kungure- i kasr-ı *âsumân*

Zeyn olmuş idi şu'lelenüp *şem*-i lâhteran

(Bâkî,K1/1)

Ey *şî'r* miyânında satan *lafz*-ı garîbi

*Divân*-ı *şazel* nüsha-i *kâmus* değildir

(Nâbî)

Pirehen berg-i semen gûyı giribân *şebnem*

*Gülsitân* oldu bugün bir sânem- i *lâle* izâr

(Bâkî, 2/14)

*Gülşenün* görür gözi tutar eli iken *husrvâ*  
*Çeşm-ü- kaddünden* hacildür *nergis-ü- serv-i sehî*  
 (Necatî Bey, 573/7)

Senindir âkibet ey *dîde- i ter dildeki hûn- âb*  
 Ki humlar *bâdeyi* pinhanda etse *câm* için saklar  
 (Nedîm,81/5)

Meclis-i *cânâneye sâkî* çoğ olsun *bâdeyi*  
 Başka bir *desti* gerek zirâ rakibin başına  
 (Bâkî, 8/6)

Yine çıkdı beyâza nakışı her *serv-i gül-endâmın*  
 Sarıldı *yâsemen şâh-ı nihâli ergavân* üzre  
 (Nefî, 6/3)

*Söz* müdür ol ki çep ü râst düşe *mazmûnu*  
 Nice *ma'nâ-yı dürüstün boza bir lafz-ı sakim*  
 (Nefî , K. 8/8)

*Yây* gibi kara bagruma çekersem yaraşur  
 Çâr *ebrû* bir güzel mânendidür *tûrun* senün  
 (Necatî Bey 314/3)

Bir tolu *nûş* it bize ey *sâki-ı meclis-nevâz*  
 Cân bağışlar *sohbete* ey *bûsesi cân yerlüce*  
 (Necatî Bey 469/3)

Zülfün ucından tagıtdı kendüzin *sünbül* diyen  
 Var ise *reyhândur* ol zülf-i perişân yerlüce  
 (Necatî Bey 469/6)

Bezm-i *bahârın* dizdi *göl* âyîn ü erkânın yine  
*Nergis* alıp câmin ele sürmekte devrânın yine  
 (Nefî, 103/1)

Nitekim *bârân* olıcak zerreye olmaz vücûd  
 Ey *güneş* eşküm dem-â- dem itdi nâ- peydâ beni  
 (Necatî Bey, 508/5)

Dest urmuş idi *kilk-i şihâba debîr-* i çarh  
*Tuğrâ- nüvis-i hükmi*-i hudâvend-i ins ü cân  
 (Bakî, K.1/3)

#### SOYUT KONULAR İÇEREN TENASÜP KURGULARINA ÖRNEKLER

Dâlleri *pîr-i tarîk-ı* Huda  
*Vahdeti* deryalarına âşinâ  
 (Taşlıcalı Yahya, Mesnevi 2/27)

*Sôfi* semâ'a gir yine şems-i cihân gibi  
*Zikr eyle Hakkı* döne döne asuman gibi  
 (Taşlıcalı Yahya, Kaside Der-Medh-i Sultân Süleyman 34/1)

Koyup der-i *cânâmı* yabanda gezen *âşık*  
*Mecnûn* ise de aşka bîgâne midir bilmem  
 (Nefî, 77/3)

*Derdim* nice bir *sîned*e *pinhân* ederim ben  
 Bir *âh* ile bu âlemi *vîrân* ederim ben  
 (Nefî, 94/1)

Şem gibi gelse bir *hüsn-i dil-efrûz* ortaya  
Ey gönül *pervânelerden* ilk atarsın cânını  
(Necatî Bey, 570/2)

Lebün umar varıcak zülfüne *gönlüm* gerçi  
Kişi *cândan* keser *ümmid* olıcak dâra yakın  
(Necatî Bey, 415/2)

## BÖLÜM 5

### SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

#### 5.1. Sonuç ve Değerlendirme

Divân Edebiyatının kendine has zenginliği, kendine yarattığı dünya ve o dünyanın içindeki mükemmeli yakalamış olmak her bir yeni çalışma ile gün yüzüne çıkabilmektedir. Bu edebiyatın yapıtları içinde kendi söyleyişlerini anlayabilmek, özellikle şiirde öz ve biçim olarak ifade derinliğini kavrayabilmek meşakkatli bir iştir. Tezimizin konusu olan “Tenasüp Sanatından Faydalanarak Klâsik Edebiyat Öğretimi” Divân şiirinin yapısını ortaya koymakta engin bir denizde keyifli yolculuğumuz olmuştur.

Divân şiirinin ne olduğunu anlamada öncelikle bulgular bölümünde şiirin ne olduğuna ve şiir-dil arasındaki münasebete yer verilmiştir ki dilin kendi ifade sınırlarını aşmasıyla oluşan şiir, duygu ifadesinin en yüce biçimidir. Bundan dolayı şiire olur olmaz her kelime yerleştirilemez. Şiir dünyası kendine özgü bir dil oluşturmuştur. Biçimce ve özce kafiyeli, ritimli, ahenkli; içinde bol kavrama ve çağrışıma yer veren bir dünyanın algılanabilmesi için şiirin yapısının da mutlak suretle bilinmesi gereklidir. Şiir kendini oluşturan her bir ruhu ayrı ayrı ifade ettiğinden o ruhları, önce kendimizce algılamak, kendi düş dünyamızda kavramak gerekir.

Bulgularımızın ikinci kısmında Klâsik şiirin yapısına ve kurgusuna değinilmiştir. Türk kültür tarihinde yeni bir dinden de etkilenecek doğmuş Klâsik şiir, şairlerin kendilerinden sonra gelen sanatçıları etkileyecek şekilde oluşturdukları yapıtlar dizisiyle zengin evrenini yaratmıştır. Birbirlerinden farklı konularda, hem rindçe hem mistik dünyadan etkilenecek okuyucuya aktarılan şiirler; bazen hicveden bazen öven türlerle söylenmiştir. İnsanı, güzelliği, tabiatı, Tanrı’yı, yönetimi, mistik

düşünceyi mısralara dökmüş Divân şairinin şiiri günümüzde evrenselliği yakalamıştır. Divân şiiri, birçok araştırmaya konu olmuş, kimi kesimlerce yeni şiir kadar benimsenmiş, insan zekâsının sınırlarını zorlamış, bu şiirin içinde barındırdığı unsurlar üzerine yapıtlar oluşturulmuştur. Hatta onu okuyan anlamlandıramasa da kulağa hoş gelen musiki tınısıyla insanı büyülemiştir. Divân şairi, soyut konuları değerlendirirken somut benzetmelerden yararlanmış, dış dünyada gördüğü her türlü olayı, durumu, olguyu da kendine göre yorumlayıp şiirine destek unsuru olarak yerleştirmiştir.

Bulgularımızın üçüncü bölümü olan edebî sanatlar kısmında, Klâsik şiirde iç yapı unsuru olarak kullanılan edebî sanatların tasnifi, şiir kurgusu içindeki varlığı ve ifade gücüne etkisi tespit edilmiştir. Divân şiirinde içinde söz sanatı bulunmayan beyit yok gibidir; hatta aynı beyitin içinde birden fazla söz sanatı bile bir arada kullanılabilir. Kısacası Divân şiirinin anlam zenginliğinin tadına varabilmek için edebî sanatlar özümsemiştir.

Diğer edebî sanatlar gibi Klâsik şiirin anlaşılıp yorumlanabilmesinde önemli bir yere sahip Tenasüp sanatı, dördüncü bir bölüm olarak bulgular kısmında incelenmiştir. Sözcük anlamı lügatlarda “mânâca birbirine münâsib kelimeleri bir arada zikretmek” olarak verilen bu sanat, Divân şiirinin kurgusunun anlaşılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Divân şiirinde, sözcükler arasında söz sanatlarıyla kurulmuş girişik anlamı çözmeden, şiiri duyabilmek ve özdeki soyut güzelliği anlamanın mümkün olmadığı çalışmamızda tespit edilmiştir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Şiir bir dış yapı ve onu tümleyen iç yapıdan meydana gelmiştir. Sözün birbiriyle anlam teşkil edecek şekilde yan yana gelmesiyle oluşan bu yapının mayası teşbih ve tenasübe dayandırılabilir. Anlatımda ve anlaşılmada benzetme bir binanın iskeleti gibi şiiri desteklemektedir. Tenasüp ise klişe mazmunlardan yola çıkılarak rahatça bulunabilmektedir. Klâsik şiirde az sözle çok şey anlatma, sözcüklere sembolik anlamlar yükleme, sözcüklerin birbirleriyle anlam ilişkisi kurarak okuyanda çağrışımlar uyandırması amaçlanmışsa tenasüp sanatı, mazmunlardan, benzetmelerden, teşbih ve istiarelerin uyumluluğundan yola çıkarak Klâsik şiir öğretiminde kolaylık sağlar. Birbirleriyle uyumlu ve orantılı kullanılan sözcükler bulduktan sonra diğer sanatlara varmak ve beyitin hangi konu



çerçevesinde geliştiğini bulmak da kolaylaşacaktır. Bu sanat, divân şiiri kurgusunda yoğunlukla karşımıza çıkar.

Bulgularımızda yer alan somut ve soyut konuları içeren Tenasüp sanatı kurgusu olan beyitlerde şairlerin kişiliklerini bire bir yansıttığını görmekteyiz. Giriş bölümünde Divân şairlerinin edebî sanatlara yaklaşımlarından da yola çıkılarak beyitlerine Tenasüp kurgularını aynen yansıttıklarını gördük.

Aynı yüzyılda yaşamış olan Bâkî ve Taşlıcalı Yahya'nın tenasüp kurguları tamamen farklıdır. Bâkî yalnızca görünen âlemdeki varlıkları ve kavramları beyitlerine yansıtmış. Doğa unsurları, kadının güzelliği, gökyüzü, ışık unsurları sözcüklerle resmedilmiştir onun beyitlerinde. Oysa Taşlıcalı Yahya, askerlik mesleğine yakınlığı ve ilâhi varlığa verdiği değerle daha çok tenasüpte soyut konuları beyitlere taşır. Somut yolla kullanmış olduğu Tenasüp kurguları ise genellikle savaş alanlarını ya da yönetimi resmeder.

17. Yüzyıl şairlerinden Nefî ve Nâbî genellikle somut kavramları içeren Tenasüp kurgularını beyitlerine yansıtır. Ancak Nâbî didaktik tarzı doğrultusunda özellikle ilim unsurlarıyla Tenasüpler yaratmıştır.

18. Yüzyılda karşımıza çıkan iki dev Divân şairi, Şeyh Gâlib ve Nedîm'in örnekleri birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılmaktadır. Nedîm beyitlerinde aşkı tüm çıplaklığı ile anlatırken ele aldığı güzel beşerdir. Onun saçı, gözü, kaş, bakışı, bahçelerde salınışı, giysisi öyle güzel anlatılır ki mazmunları insana gerçekten böyle cânânlar olabileceği düşünüyordur. Oysa Şeyh Gâlib, ilâhî aşkı titizlik ve bunun getirdiği muhteşemlikle işler. Tanrı, Peygamber, vahdet kavramları ve mazmunları ile oluşturduğu Tenasüp kurguları günümüzde bile okuyanda tasavvuf felsefesine merak uyandırır.

Seçilen şairlerin tek ortak özellikleri her dönemde ve her bakış açısıyla devlet, padişah ya da peygamber övgülerinde ortak mazmunlar kullanmış olmalarıdır.

Evrenin de bir düzen ve uyum içinde işlediği biliniyorsa Tenasüp, hayatın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Ev dekorasyonundan, insanların üst baş uyumuna; okuduğumuz kitapların dinlediğimiz müziklerin kişiliğimizle denkliliğine, toprağın çiçeğe, yağmurun buluta özlemine kadar her şey tenasüplüdür. Klâsik şiirin

öğretiminde de bu yolla yararlanabileceğimiz Tenasüp evrendeki varlığıyla da öğrenmesi zevkli bir sanat olup kullanım çokluğuyla dikkat çekmektedir.

Klâsik Edebiyatla ilk olarak karşılaşacak öğrencinin karşısında onu en çok zorlayacak olan tür şiidir; çünkü şair, seslerle ayrı bir tını ayrı bir dünya oluşturmuştur. Araştırmamızda da Klâsik Edebiyat Öğretimi'nde Tenasüp sanatından nasıl faydalanabileceği ortaya konmuştur. Tenasüp sanatı, tüm sanatların içinde öğrencilerde estetik zevk uyandırmaya en uygun sanattır. Bu sanatla sözcüklere ses ve anlam olarak birbirleriyle uyumlu olma, kullanıldığı yerde okuyucunun gözünde bir tablo oluşturma görevi yüklenir. Şiir evrenin ses, söz, anlam olarak bir uyum içinde işlediğini bu sanatla daha kolay kavrayabilecek olan öğrenci, estetik hazza vararak kendi ürünlerini daha rahat oluşturacak; Divân Edebiyatını da daha kolay kavrayabilecektir.

### KAYNAKÇA

- Aksan, D.(2006). **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**. İstanbul : Engin Yayıncılık
- Akkuş, M. (1993) **Nef'î Divânı**. Ankara: Akçağ Yayınları
- Arat, R. R.(1965). **Eski Türk Şiiri**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Banarlı, N. S. (1944)**Edebî Bilgiler**. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Banarlı, N. S. (1971) **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**. İstanbul: M.E.B Yayınevi
- Bayraktutan, Lütfi.( 1998) **Edebî Sanatlar**. Balıkesir: Akademi Yayınları
- Bezirci, A.(1968). **Dünden Bugüne Türk Şiiri Antolojisi**. İstanbul: May Yayınları
- Bilkan, A.F. (1997) **Nâbî Dîvânı**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Bilgegil, K. (1989) **Edebiyat Bilgi ve Teorileri Belâgat**. İstanbul: Enderun Kitabevi
- Cengiz, H. E.( 1967)**Açıklamalı, Notlu Divan Şiiri Antolojisi**. Ankara: Turhan Kitabevi
- Çavuşoğlu, M. (1981) **Divânlar Arasında**. Ankara: Umran Yayınları
- Devellioğlu, F. (2000) **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat**. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları
- Dilçin, C(2000). **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Erkul,R (2004). **Eski Türk Edebiyatı**. Ankara: Pegama yayıncılık,
- Eyüboğlu, İ.Z (1972) **Bâki**. İstanbul :Kıtaş Yayınları
- Genç, İ. (2007) **Örneklerle Eski Türk Edebiyatı Tarihi**. İzmir: Kanyılmaz Matbaası
- Genç, İ.( 2008) **Edebiyat Bilimi Kuramlar- Akımlar- Yöntemler**. İzmir: Kanyılmaz Matbaası
- Gölpınarlı,A.(1978) **ŞeyhGalibDivanı'ndanSeçmeler**.İstanbul:MilliEğitim Basımevi,
- Gölpınarlı, A. (2004) **Nedîm Divânı**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi

- İpekten, H. (1984) **Bâki Hayatı, Edebi Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları.** Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümleri Ders Notları:26
- İpekten, H. (1991) **Şeyh Gâlib Hayatı, Eserleri, Sanatı ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları.** Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen –Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Kalkışım, M (1994) **Şeyh Gâlib Divânı.** Ankara: Akçağ Yayınları
- Kalpaklı, M. (1999) **Osmanlı Divân Şiiri Üzerine Metinler.** İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Kaplan, M. (1958) **Şiir Tahlilleri.** İstanbul: Dergah Yayınları
- Kaplan, R. (1998) **Klasikler Tartışması.** Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları
- Karaalioglu, S. K. (1966) **Türk Şiir Sanatı** İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri
- Karaca, M. (1966) **İzahlı Edebî Sanatlar Antolojisi:** İstanbul
- Kocakaplan,İ. (2007) **Açıklamalı Edebî Sanatlar.** İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı
- Köprülü, M. F. (2004) **Edebiyat Araştırmaları.** Ankara: Akçağ Yayınları
- Kudret, C. (2003) **Örneklerle Edebiyat Bilgileri.** İstanbul: İnkılap Kitabevi
- Küçük, S. (1994) **Bâkî Divânı Tenkitli Basım.** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Külekçi, N. (1999) **Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar.** Ankara: Akçağ Yayınları.
- Levend, A. S. (1943).**Divân Edebiyatı** İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- Mazıoğlu,H.(1957) **Nedîm’in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik.** Ankara: İş Bankası Kültür Cep Yayınları
- Mazıoğlu,H.(1982) **Eski Türk Edebiyatı Makaleleri.** Ankara: TDK Yayınları
- Mevlevî, T. (1973). **Edebiyat Lügatı.** İstanbul: Enderun Kitabevi
- Okuyucu, C. (2006) **Divân Edebiyatı Estetiği.** İstanbul: Leyla ile Mecnun Yayınları
- Onan, N. H. (1998) **Açıklamalı Divân Şiiri Antolojisi.** İstanbul: Sosyal Yayınları
- Özön, N. (1971) **Osmanlıca-Türkçe Sözlük.** İstanbul: Bilgi Yayınevi

- Pala, İ. (2007) **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**. İstanbul: Kapı Yayıncılık
- Sevük, İ. H. (1942) **Edebiyat Bilgileri**. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Soysal, O. (1998) **Edebî Sanatlar ve Tanınması**. İstanbul: Meb Yayınları
- Tanpınar, A. H. (2000) **Edebiyat Üzerine Makaleler**. İstanbul: Dergâh Yayınları
- Tarlan, A. N: (1932) **Edebî Sanatlara Dair**. İstanbul: Tecelli Matbaası
- Tarlan, A. N. (1963) **Necatî Beg Divânı**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Tarlan, A. N. (1966) **Ahmed Paşa Divânı**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Türk Dil Kurumu. (1986). **Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı 2 (Dîvân Şiiri)** Sayı: 415–416–417 Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Türk Dil Kurumu. (2008). **Yazım Kılavuzu**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Türk Dil Kurumu. (1948). **Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Yüksel, S(1963). **Şeyh Gâlip- Eserlerinin Dil ve Sanat Değeri**. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları